

Міністерство внутрішніх справ України  
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ПІДРОЗДІЛІВ  
ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ**

*Навчальний посібник*

Видання друге, доповнене і перероблене

**Колектив авторів**

*Рекомендовано  
Міністерством освіти і науки України  
як навчальний посібник для студентів  
вищих навчальних закладів*

Дніпро  
«Ліра ЛТД»  
2017

УДК 343.123.1(477)(075)  
О-64

*Рекомендовано  
Міністерством освіти і науки України  
(лист № 1/11-15935 від 22.10.2013 р.)*

**РЕЦЕНЗЕНТИ:**

доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України  
**Лукашевич В.Г.** – завідувач кафедри кримінального процесу  
та криміналістики Інституту права ім. В. Сташиса  
Класичного приватного університету;  
**Курагченко М.В.** – заступник начальника – начальник слідчого  
управління ГУНП в Дніпропетровській області.

**О-64 Організація роботи підрозділів досудового розслідування :**  
навч. посібник / [А.Г. Гаркуша, О.Ф. Кобзар, Ю.А. Кричун,  
Н.П. Черняк та ін.]. – 2-е вид., доп. і перероб. – Дніпро :  
Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. – 108 с.

ISBN 978-966-383-940-0

На основі чинного законодавства, публікацій вітчизняних вчених проаналізовано галузі права України: конституційне, кримінальне процесуальне, кримінальне та ін. Розглянуто систему та завдання органів досудового розслідування сучасної України.

Розкрито особливості діяльності органів досудового розслідування, організацію взаємодії між слідчими та іншими підрозділами органів Національної поліції на різних етапах кримінального судочинства, а також при розкритті та розслідуванні окремих видів кримінальних правопорушень. Навчальний посібник призначено для курсантів, студентів, слухачів, ад'юнктів, а також слідчих, працівників органів Національної поліції.

УДК 343.123.1(477)(075)

ISBN 978-966-383-940-0

© Автори, 2016  
© ДДУВС, 2017  
© Ліра ЛТД, 2017

## ЗМІСТ

Передмова .....	5
Перелік умовних скорочень.....	7
<b>Розділ 1. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ .....</b>	<b>8</b>
1.1. Правова основа діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України .....	8
1.2. Завдання та функції органів досудового розслідування Національної поліції України .....	14
1.3. Організаційна структура та керівництво органами досудового розслідування Національної поліції України .....	17
Питання до самоконтролю .....	20
Рекомендована література .....	20
<b>Розділ 2. ПРАВОВИЙ СТАТУС СЛІДЧОГО ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ .....</b>	<b>22</b>
2.1. Функції слідчого органів Національної поліції України .....	22
2.2. Підслідність слідчим органів Національної поліції України .....	26
2.3. Права та обов'язки слідчих органів Національної поліції України .....	28
Питання до самоконтролю .....	32
Рекомендована література .....	33
<b>Розділ 3. СТРУКТУРА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ СЛІДЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ .....</b>	<b>35</b>
3.1. Головне слідче управління як центральний орган підрозділів досудового розслідування Національної поліції України .....	35
3.2. Завдання та функції слідчих управлінь (відділів) Головного управління Національної поліції, Головного управління Національної поліції в областях .....	40
3.3. Слідчий підрозділ територіального органу поліції як орган, що безпосередньо здійснює кримінальне переслідування .....	47
Питання до самоконтролю .....	51
Рекомендована література .....	52

Розділ 4. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КЕРІВНИЦТВА СЛІДЧО-ОПЕРАТИВНОЮ ГРУПОЮ .....	53
4.1. Особливості процесуального керівництва слідчо-оперативною групою .....	53
4.2. Створення слідчо-оперативної групи для досудового розслідування кримінальних правопорушень .....	57
Питання до самоконтролю .....	59
Рекомендована література .....	59
Розділ 5. РОЛЬ КЕРІВНИКА СЛІДЧОГО ПІДРОЗДІЛУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ .....	61
5.1. Функції керівника слідчого підрозділу Національної поліції .....	61
5.2. Права та обов'язки керівника слідчого підрозділу Національної поліції .....	62
5.3. Організаційне та процесуальне керівництво слідчим підрозділом Національної поліції .....	67
Питання до самоконтролю .....	68
Рекомендована література .....	68
Розділ 6. ОРГАНІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ З ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ .....	70
6.1. Поняття та правові основи взаємодії підрозділів досудового розслідування Національної поліції України з оперативними підрозділами .....	70
6.2. Форми взаємодії підрозділів Національної поліції під час проведення досудового розслідування .....	76
6.3. Взаємодія органів досудового розслідування з іншими структурними підрозділами органів Національної поліції України під час оголошення особи у розшук .....	77
Питання до самоконтролю .....	83
Рекомендована література .....	83
Розділ 7. ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ПІД ЧАС НАДАННЯ ТА ОТРИМАННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ .....	85
7.1. Нормативні підстави та види міжнародно-правової допомоги .....	85
7.2. Процесуальний порядок виконання та направлення запитів .....	90
7.3. Видача осіб (екстрадиція) як вид міжнародно-правової допомоги .....	94
Питання до самоконтролю .....	104
Рекомендована література .....	104
<i>Довідка про авторів</i> .....	106

## ПЕРЕДМОВА

Розвиток демократії, забезпечення прав і свобод громадян нерозривно пов'язані з підвищенням ефективності діяльності органів Національної поліції України, зокрема слідчих підрозділів. Саме в діяльності органів досудового розслідування Національної поліції найяскравіше відображається існуючий стан боротьби зі злочинністю та реальний стан захищеності прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб від злочинних та інших протиправних посягань. Більше того, слідчі підрозділи в системі органів досудового розслідування Національної поліції є низовою ланкою правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю, а тому несуть основне навантаження з розкриття та розслідування кримінальних правопорушень.

Ефективність діяльності підрозділів досудового розслідування органів Національної поліції залежить від багатьох факторів – правових, матеріально-технічних, соціальних тощо. Не останнє місце серед факторів стабільності та ефективності діяльності слідчих підрозділів займає організаційний. Проблема організації діяльності слідчих підрозділів органів Національної поліції України займає важливе місце в комплексі питань управління правоохоронною діяльністю.

Умовою успішної діяльності органів досудового розслідування є належне їй правове забезпечення, тобто закріплення в законах та інших нормативно-правових актах вимог, що сприяють реалізації повноважень працівників слідства. Слідча діяльність досить часто пов'язана із обмеженням прав громадян та інших суб'єктів правовідносин, у зв'язку з чим важливо забезпечити неухильне дотримання законності, тобто виконання приписів правових норм, які регулюють зазначену діяльність.

Предмет правового забезпечення діяльності слідчих підрозділів органів Національної поліції складають цілі, завдання, функції, принципи, форми, методи та процедури їх діяльності, правовий статус та їх організаційна структура, порядок взаємодії та координації слідчої діяльності, нагляд та контроль за нею, організаційно-правові основи її забезпечення (кадрове, інформаційне, матеріально-технічне, фінансове тощо).

Механізм правового забезпечення діяльності слідчих підрозділів органів Національної поліції охоплює дуже широке коло питань. Правові норми, що діють у даній сфері, можна об'єднати в такі групи: 1) правові норми, які визначають функції слідчого; 2) правові норми, що визначають підслідність слідчих органів Національної поліції; 3) правові норми, що визначають права та обов'язки слідчих органів Національної поліції.

Діяльності правоохоронних органів, а саме слідчих підрозділів органів Національної поліції, не є самоціллю, спрямована така діяльність на боротьбу зі злочинністю. Суспільство зацікавлене саме в ефективній боротьбі із небезпечними проявами кримінального елемента. Підвищити таку ефективність можна, використовуючи ресурс взаємодії слідчих підрозділів з оперативними підрозділами під час розслідування та іншими структурними підрозділами органів Національної поліції України.

Доцільно засвоїти основні організаційні положення взаємодії органів досудового розслідування Національної поліції з оперативними підрозділами, поняття, правову основу такої взаємодії, відомчий та процесуальний контроль за такою взаємодією, особливості взаємодії під час організації розшуку особи у кримінальному провадженні.

Оволодіння студентами, слухачами, курсантами та аспірантами знаннями з теорії та практики діяльності органів досудового розслідування Національної поліції потребує вивчення курсу організації роботи підрозділів досудового розслідування, що є запорукою їхньої подальшої успішної діяльності як юристів-професіоналів. Навчальний посібник підготовлено науково-педагогічними працівниками Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ відповідно до програми курсу «Організація роботи підрозділів досудового розслідування», що викладається у вищих юридичних навчальних закладах. Авторський колектив прагнув урахувати, осмислити та викласти у доступній для читача формі основні принципові новели та зміни, що відбуваються в системі органів досудового розслідування Національної поліції України. Враховуючи, що підготовка сучасних юристів є практично неможливою без опанування питаннями міжнародно-правової співпраці, посібник містить окрему главу з організації діяльності органів досудового розслідування під час надання та отримання міжнародно-правової допомоги.

Наприкінці кожного розділу запропоновано літературу, яка може бути корисною при підготовці до занять, а також питання для самоконтролю. Вони призначені, по-перше, для перевірки курсантами, студентами та слухачами рівня засвоєного матеріалу, по-друге, визначення ними тих питань, які потребують більш детального вивчення. Навчальний посібник призначений для студентів, слухачів, курсантів, аспірантів, викладачів, науковців юридичних вищих навчальних закладів, а також буде корисний у практичній діяльності працівників органів досудового розслідування Національної поліції України, прокуратури та суду.

Усвідомлюючи, що в навчальному посібнику окремі розділи не вдалося висвітлити з достатньою повнотою, автори із вдячністю сприймуть конструктивну критику, зауваження та пропозиції.

## ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

**гл.** — глава

**год.** — години

**ГУНП** — Головне управління Національної поліції

**ЄРДР** — Єдиний реєстр досудових розслідувань

**ЄСПЛ** — Європейський суд з прав людини

**КК** — Кримінальний кодекс України

**КПК** — Кримінальний процесуальний кодекс України

**КСУ** — Конституційний Суд України

**м.** — місто

**МВС** — Міністерство внутрішніх справ

**ООН** — Організація Об'єднаних Націй

**п.** — пункт

**п.п.** — пункти

**р.** — рік

**СБУ** — Служба безпеки України

**СОГ** — слідчо-оперативна група

**ст.** — стаття

**ст.ст.** — статті

**ч.** — частина

## **Розділ 1. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ**

*1.1. Правова основа діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України.*

*1.2. Завдання та функції органів досудового розслідування Національної поліції України.*

*1.3. Організаційна структура та керівництво органами досудового розслідування Національної поліції України.*

*Питання для самоконтролю.*

*Рекомендована література.*

### **1.1. ПРАВОВА ОСНОВА ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ**

*Органи досудового розслідування Національної поліції України (далі – органи досудового розслідування) є структурними підрозділами МВС та територіальних органів поліції відповідно, які згідно з кримінальним процесуальним законодавством України забезпечують досудове розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до їх підслідності.*

*Органами досудового розслідування є такі:*

1. Головне слідче управління Національної поліції України (далі – ГСУ НП України).

2. Слідчі управління (відділи) головних управлінь, управлінь МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, слідчі управління (відділи) ГУНП.

3. Слідчі відділи (відділення) міських, районних, лінійних управлінь (відділів) головних управлінь, управлінь МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі (далі – слідчі підрозділи територіальних органів поліції).



Діяльність органів досудового розслідування здійснюється відповідно до принципів:

- забезпечення поваги прав і свобод людини,
- законності,
- справедливості,
- гуманізму,
- презумпції невинуватості,
- рівності усіх громадян перед законом незалежно від соціальної, національної і расової належності, майнового, службового чи іншого стану, віросповідання та політичних переконань.

Відповідно до п.1.1. «Положення про органи досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України», організація роботи органів досудового розслідування передбачає ефективну участь слідчих у захисті особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охороні прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження шляхом:

1. Здійснення розгляду заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення.
2. Внесення відповідних відомостей про їх вчинення до Єдиного реєстру досудових розслідувань.
3. Проведення всебічного, повного та неупередженого досудового розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності слідчих органів внутрішніх справ у порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК).
4. Ужиття своєчасних заходів для забезпечення відшкодування шкоди, завданої кримінальними правопорушеннями.

Умовою успішної діяльності органів досудового розслідування є належне їй правове забезпечення, тобто закріплення в законах та інших нормативно-правових актах вимог, що сприяють реалізації повноважень працівників слідства. Слідча діяльність досить часто пов'язана із обмеженням прав громадян та інших суб'єктів правовідносин, у зв'язку з чим важливо забезпечити неухильне дотримання законності, тобто виконання приписів правових норм, які регулюють зазначену діяльність.

**Предмет правового забезпечення** діяльності підрозділів досудового розслідування Національної поліції складають цілі, завдання, функції, принципи, форми, методи та процедури їх діяльності, правовий статус та їх організаційна структура, порядок взаємодії та координації слідчої діяльності, нагляд та контроль за нею, організаційно-

правові основи її забезпечення (кадрове, інформаційне, матеріально-технічне, фінансове тощо).

Механізм правового забезпечення діяльності підрозділів досудового розслідування охоплює дуже широке коло питань. Правові норми, що діють у даній сфері, можна об'єднати в такі групи:

- 1) правові норми, які регулюють поведінку людей, визначають права й обов'язки фізичних осіб, як учасників кримінального процесу;
- 2) особливу групу правових норм, що регулюють суспільні відносини у сфері діяльності підрозділів досудового розслідування Національної поліції, складають норми, що визначають правовий статус слідчих (завдання, функції, повноваження, підслідність, відповідальність, адміністративні процедури їх діяльності тощо).

Відповідно до п.1.3. «Положення про органи досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України», організація роботи органів досудового розслідування регламентується нормативно-правовими актами Міністерства внутрішніх справ України, наказами, дорученнями і рішеннями Головного слідчого управління (далі – ГСУ) Національної поліції України та слідчого управління (відділу) головного управління, управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі (далі – слідче управління (відділ) ГУНП).

Отже, правове забезпечення діяльності підрозділів досудового розслідування Національної поліції забезпечується значною кількістю нормативних актів. У загальному вигляді усю систему нормативно-правових актів, які регулюють діяльність підрозділів досудового розслідування, можна звести у п'ять груп:

- 1) Конституція України;
- 2) законодавчі акти України;
- 3) підзаконні нормативно-правові акти загальної компетенції (Президент, Кабінет Міністрів України);
- 4) відомчі нормативно-правові акти МВС України;
- 5) міжнародно-правові акти, учасником яких є Україна.

У правовому регулюванні діяльності підрозділів досудового розслідування Національної поліції важливе місце відіграють норми Конституції України, перш за все ті, які встановлюють принципи діяльності державних органів та їх посадових осіб, права та обов'язки громадян. У Конституції України закріплено положення про те, що її норми є нормами прямої дії, тобто вони мають застосовуватися безпосередньо, незалежно від того, чи внесено зміни до відповідних но-

рмативних актів. Конституцією України значно розширено можливості громадян для захисту своїх прав і свобод від свавілля державних органів та посадових осіб, у разі використання усіх національних засобів правового захисту громадяни можуть звертатися до відповідних міжнародних судових установ чи інших міжнародних організацій.

Оскільки норми Конституції України нерідко визначають лише межі правового регулювання в тих або інших сферах суспільних відносин, передбачають початкову регламентацію цих відносин, містять відправні засади для галузей права, завдання наступної правотворчості – детальна регламентація суспільних відносин, встановлення конкретних прав і обов'язків суб'єктів права для більш повного втілення конституційних принципів у практику. Конкретизація конституційних вимог у сфері діяльності підрозділів досудового розслідування Національної поліції міститься в галузевих нормах права: кримінального, кримінального процесуального, адміністративного тощо, в яких відображається не лише юридична політика, а й моральні погляди суспільства на досудове розслідування.

Центральне місце в механізмі правового регулювання діяльності підрозділів досудового розслідування Національної поліції посідають закони та інші законодавчі акти. Головним законодавчим актом, який регулює діяльність підрозділів досудового розслідування Національної поліції, безперечно, є Кримінальний процесуальний кодекс України. Усі рішення про спрямування досудового розслідування і проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій слідчий приймає самостійно, за винятком випадків, коли законом передбачено одержання згоди прокурора, слідчого судді, суду, та несе повну відповідальність за їх виконання.

Оскільки слідчий апарат України входить до системи органів Національної поліції, на нього повною мірою розповсюджуються Закон України «Про Національну поліцію», «Положення про проходження служби рядовим та начальницьким складом органів внутрішніх справ України», «Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України».

Регулюють окремі питання діяльності підрозділів досудового розслідування органів внутрішніх справ України і такі Закони України: «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», «Про оперативно-розшукову діяльність»; «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»; «Про державний захист працівників суду та правоохоронних ор-

ганів»; «Про судову експертизу»; «Про адвокатуру», та ряд інших законів, які стосуються кримінального судочинства.

Крім законодавчих норм, безпосередньо стосуються діяльності слідчого апарату і нормативно-правові акти, прийняті Президентом України, Кабінетом Міністрів України, іншими державними органами та органами місцевого самоврядування.

Важливе значення для слідчого апарату при застосуванні норм матеріального та процесуального права мають роз'яснення, які містяться в постановах Пленуму Верховного Суду України з питань кримінального судочинства.

Міжнародно-правові документи, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України, а міжнародні акти, які стосуються питань кримінального судочинства, є складовою правової основи діяльності слідчого апарату.

Вступ до Ради Європи та приєднання України до шести європейських конвенцій в галузі кримінального правосуддя створює принципово нові умови організації взаємодії правоохоронних органів України з компетентними інституціями країн-членів Ради Європи в рамках єдиного правового простору. До міжнародно-правових документів, які регулюють діяльність підрозділів досудового розслідування ОВС, насамперед, належать: «Загальна декларація прав людини» від 4 грудня 1948 р., «Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права» від 16 грудня 1966 р., «Міжнародний пакт про громадянські і політичні права» від 16 грудня 1966 р., «Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку» від 17 грудня 1979 р., «Звід принципів захисту усіх осіб, яких піддано затриманню або ув'язненню в будь-якій формі» від 9 грудня 1988 р., «Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини» від 4 листопада 1950 р.

Діяльність слідчого апарату також визначається і залежить від дотримання вимог окремих наказів Генеральної прокуратури України. Так, підрозділи досудового розслідування Національної поліції дотримуються вимог наказу Генеральної прокуратури України № 69 «Про єдиний реєстр досудових розслідувань» від 17.08.2012 р., додатки до наказу Генеральної прокуратури України № 69 від 17.08.2012 р.

На виконання положень кримінального процесуального законодавства видано окремі накази МВС України, які більш докладно регламентують діяльність слідчого у розкритті та розслідуванні криміна-

льних правопорушень, взаємодії з працівниками оперативних підрозділів, зобов'язують їх вживати усі передбачені заходи до встановлення винних і притягнення цих осіб до відповідальності. Що ж стосується санкціонування відомчої правотворчості, то у ст. 4 Закону України «Про Національну поліцію» нормативні акти МВС України прямо названо серед інших актів, які є правовою основою діяльності поліції, а отже і підрозділів досудового розслідування Національної поліції. Звісно, ці акти є підзаконними і повинні відповідати усім нормативним актам, які мають вищу юридичну силу.

Визначаються наказами МВС України й питання організації та функціонування слідчого апарату в системі МВС України. Зокрема, наказом МВС України від 09.08.2012 р. № 686 «Про організацію діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України» затверджено:

- 1) Положення про органи досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України;
- 2) Положення про Головне слідче управління МВС України;
- 3) Типове положення про слідче управління (відділ) головного управління, управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті,
- 4) Типове положення про слідчий відділ (відділення) міського, районного, лінійного управління (відділу) головного управління, управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті;
- 5) Інструкцію з організації діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України.

До відомчих нормативних актів, які прямо чи опосередковано регулюють діяльність підрозділів досудового розслідування, доцільно віднести і такі:

1. «Про організацію взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень», наказ МВС України № 700 від 14.08.2012 р.

2. «Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень», затверджена наказом МВС України № 700 від 14.08.2012 р.

3. «Про затвердження Положення про порядок застосування електронних засобів контролю», наказ МВС України № 696 від

09.08.2012 р.

4. «Положення про порядок застосування електронних засобів контролю», затверджене наказом МВС України № 696 від 09.08.2012 р.

5. «Про затвердження Інструкції з організації обліку та руху кримінальних проваджень», наказ МВС України № 681 від 06.08.2012 р.

6. «Інструкція з організації обліку та руху кримінальних проваджень в органах досудового розслідування Національної поліції України», затверджена наказом МВС України № 296 від 14.04.2016 р.

Отже, механізм правового забезпечення діяльності підрозділів досудового розслідування Національної поліції охоплює дуже широке коло питань. Центральне місце в механізмі правового регулювання діяльності підрозділів досудового розслідування Національної поліції посідають закони та інші законодавчі акти. Головним законодавчим актом, який регулює діяльність підрозділів досудового розслідування Національної поліції, безперечно, є Кримінальний процесуальний кодекс України.

## **1.2. ЗАВДАННЯ ТА ФУНКЦІЇ ПІДРОЗДІЛІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ**

Згідно з п. 1 «Положення про органи досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України», органами досудового розслідування є такі:

1. Головне слідче управління Національної поліції України (далі – ГСУ України).

2. Слідчі управління (відділи) головних управлінь, управлінь МВС України в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях, м. Києві (далі – ГУНП).

3. Управління, відділи, відділення поліції, відділи (відділення) спеціальної поліції ГУНП (далі – територіальні підрозділи поліції).

На органи досудового розслідування системи МВС України покладаються такі **завдання**:

1. Організація і здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень, що підслідні слідчим органів внутрішніх справ (злочинів – у формі досудового слідства, кримінальних проступків – у формі дізнання), відповідно до законодавства України та з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

2. Ужиття усіх передбачених законом заходів для встановлення події кримінальних правопорушень та осіб, які їх учинили, а також припинення порушення законних інтересів і прав громадян та суспільства.

3. Застосування усіх передбачених законодавством заходів для забезпечення ефективності досудового розслідування.

4. Забезпечення відшкодування фізичним і юридичним особам шкоди, заподіяної кримінальними правопорушеннями, а також шкоди, заподіяної фізичній особі незаконним повідомленням про підозру, незаконним затриманням, триманням під вартою, незаконним проведенням у ході кримінального провадження обшуку, виїмки та інших процесуальних дій, що обмежують права громадян.

5. Виявлення причин і умов, які сприяють учиненню кримінальних правопорушень, і вжиття через відповідні органи заходів з їх усунення.

6. Організаційно-методичне керівництво розслідуванням кримінальних правопорушень та визначення основних напрямків удосконалення слідчої роботи, запровадження у практику досудового розслідування досягнень науки і техніки, позитивного досвіду, прогресивних форм і методів організації досудового розслідування.

У випадках відмови прокурора у погодженні клопотання слідчого до слідчого судді про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій чи негласних слідчих (розшукових) дій слідчий має право звернутися до керівника органу досудового розслідування, який після вивчення клопотання за необхідності ініціює розгляд питань, порушених у ньому, перед прокурором вищого рівня, який протягом трьох днів погоджує відповідне клопотання або відмовляє у його погодженні.

Слідчий зобов'язаний виконувати доручення та вказівки прокурора, які надаються у письмовій формі. Невиконання слідчим законних вказівок та доручень прокурора, наданих у порядку, передбаченому КПК України, тягне за собою передбачену законом відповідальність.

Слідчий, здійснюючи свої повноваження відповідно до вимог КПК України, є самостійним у своїй процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється. Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, службові особи, інші фізичні особи зобов'язані виконувати законні вимоги та процесуальні рішен-

ня слідчого.

Відповідно до покладених на органи досудового слідства завдань вони виконують такі **функції**:

1. Усебічне, повне і неупереджене дослідження обставин кримінального правопорушення, виявлення як тих обставин, що викривають, так і тих, що виправдовують підозрюваного, обвинуваченого, а також обставин, що пом'якшують чи обтяжують його покарання, надання їм належної правової оцінки та забезпечення прийняття законних і неупереджених процесуальних рішень.

2. Аналіз слідчої практики, організації і результатів діяльності слідчих, унесення на основі цього в установленому порядку пропозицій з підвищення ефективності функціонування органів досудового розслідування, забезпечення правопорядку, посилення боротьби зі злочинністю, інформування населення із зазначених питань через засоби масової інформації.

3. Розроблення та реалізація заходів щодо дотримання законодавства, зміцнення службової дисципліни, підвищення якості досудового розслідування і скорочення його строків.

4. Вивчення, узагальнення позитивного досвіду досудового розслідування, упровадження його на практиці та розроблення сучасних методик розслідування окремих видів кримінальних правопорушень.

5. Організація взаємодії Головного слідчого управління та підпорядкованих слідчих підрозділів з органами та підрозділами, що здійснюють оперативно-розшукову й експертну діяльність, прокурорський нагляд у кримінальних провадженнях.

6. Вивчення практики застосування слідчими норм права і розроблення пропозицій щодо вдосконалення законодавства України.

7. Забезпечення підбору, розстановки і виховання слідчих кадрів, підвищення їх кваліфікації та професійної майстерності.

8. Організація відповідно до КПК та законів України розгляду і вирішення скарг і заяв громадян, які надходять у зв'язку з провадженням досудового розслідування кримінальних правопорушень.

9. Здійснення інших функцій, що належать до їх компетенції.



### 1.3. ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ТА КЕРІВНИЦТВО ПІДРОЗДІЛАМИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Організація діяльності слідчого підрозділу *складається з трьох основних блоків.*

До першого блоку належать такі елементи діяльності, які регламентовані нормами кримінального процесуального закону і визначають порядок кримінального провадження.

Другий блок складають організаційні елементи професійної діяльності слідчого, які регламентовані відомчими нормативно-правовими актами, зокрема «Положенням про органи досудового розслідування в системі Міністерства внутрішніх справ України»; «Положенням про Головне слідче управління МВС України»; «Типовим положенням про слідче управління (відділ) ГУНП України в Автономній Республіці Крим, місті Києві та Київській області, ГУНП України в областях, місті Севастополі» та іншими.

**Органи досудового розслідування очолюють:**

- у головному слідчому управлінні Національної поліції України (далі – ГСУ) – начальник управління ГСУ;

- у головних управліннях Національної поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях, м. Києві (далі – ГУНП) – начальник слідчого управління ГУНП;

- в управліннях, відділах, відділеннях поліції, відділах (відділеннях) спеціальної поліції ГУНП (далі – територіальні підрозділи поліції), у структурі яких діє орган досудового розслідування, – начальник слідчого відділу, відділення.

У відомчих нормативних актах, які регулюють діяльність слідчих підрозділів, визначено:

1) організаційну структуру (Головне слідче управління Міністерства внутрішніх справ України; слідчі управління, відділи головних управлінь, управлінь МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві і Севастополі та на транспорті; слідчі відділи, відділення, групи міських, районних, міськрайонних, лінійних управлінь, відділів, відділень ГУМВС, УМВС, УМВСТ, підрозділів спеціальної міліції);

2) керівний склад (в МВС України – заступник Міністра внутрішніх справ України, він же начальник ГСУ; в головних управліннях

МВС України в Автономній Республіці Крим, місті Києві та Київській області, управліннях МВС України в областях, місті Севастополі та на транспорті – заступники начальників ГУМВС, УМВС, УМВСТ – начальники слідчих управлінь (відділів); в міськрайліноорганах, відділах міліції, спеціальної міліції – заступники начальників цих органів (відділів) – начальники слідчих відділень (відділів);

3) завдання органів досудового розслідування (п. 2 Положення про органи досудового розслідування в системі Міністерства внутрішніх справ України);

4) основні функції органів досудового розслідування (п. 3 Положення);

5) порядок призначення слідчих на посаду, їх переміщення і звільнення з посади (п. 4 Положення);

6) права і обов'язки слідчих, гарантії їх процесуальної незалежності права і обов'язки слідчого (п. 5 Положення);

7) правове становище працівника організаційно-методичного підрозділу (п. 6 Положення);

8) правове становище слідчого-криміналіста (п. 7 Положення);

9) службова особа, відповідальна за перебування затриманих (п. 8 Положення);

10) помічник слідчого і його повноваження (п. 9 Положення).

*Третій блок організаційної діяльності слідчого складають:*

- технічне оформлення матеріалів кримінального провадження;
- взаємодія слідчих підрозділів під час досудового розслідування;

- аналітична робота;
- прогнозування;
- планування;
- забезпечення слідчої діяльності (правове, інформаційне, кадрове, матеріально-технічне, фінансове);

- координування слідчої діяльності;
- контроль та нагляд за її здійсненням.

ГСУ ГУНП України, слідчі управління (відділи) ГУНП України мають свої печатки із зображенням Державного Герба України та свого найменування.

Структура та штатна чисельність органів досудового розслідування затверджується МВС України в установленому порядку.

Органи досудового розслідування при здійсненні своїх повно-

важень відповідно до законодавства України взаємодіють з міністерствами, іншими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, державними установами, громадськими організаціями і об'єднаннями, а також відповідно до міжнародних договорів – з правоохоронними та судовими органами іноземних держав.

На працівників органів досудового розслідування, які мають спеціальні звання, поширюються правові та соціальні гарантії, передбачені Законом України «Про Національну поліцію України».

Умови і порядок проходження служби в органах досудового розслідування встановлюються «Кодексом законів про працю України», Законом України «Про державну службу» та «Положенням про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ України».

Загальна структура Міністерства внутрішніх справ України затверджується Верховною Радою України.

Структура центрального апарату МВС затверджується Міністром за погодженням з Президентом України.

***Таким чином, можна виділити декілька ознак організаційної структури слідчих підрозділів Національної поліції України:***

1. Спрямована на встановлення взаємозв'язків між окремими слідчими підрозділами та їх слідчими;
2. Визначає завдання, функції, повноваження і відповідальність слідчих на різних рівнях управління;
3. Забезпечує координацію слідчої діяльності;
4. Визначає організаційну поведінку слідчих і якість праці слідчого колективу.

Як бачимо, організаційна структура слідчих підрозділів безпосередньо пов'язана із їх ***функціональною структурою***.

Функціональна спеціалізація в органах досудового розслідування системи МВС може бути пов'язана як із забезпеченням реалізації певних зовнішніх функцій (наприклад, створення окремих груп слідчих для розслідування тих чи інших кримінальних правопорушень, спеціалізація слідчих по розслідуванню окремих видів кримінальних правопорушень тощо), так і з внутрішньоорганізаційними завданнями (наприклад, створення організаційно-методичного підрозділу).

Функціональна структура значно полегшує роботу керівника, оскільки у нього є заступники і практично йому треба працювати тільки з ними, а не з усім колективом виконавців індивідуально.

Кожен із заступників у функціональних напрямках зобов'язаний

компетентно вирішувати завдання, які виникають, і має право ухвалювати самостійні рішення в межах своїх повноважень. Особливо плідною є ця структура управління, коли організація спеціалізується у декількох напрямках діяльності, що вимагає спеціалізації керівників підрозділів.

Відповідно до п. 4.2 Типового положення про слідчий відділ (відділення) міського, районного, лінійного управління (відділу) головного управління, управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті, начальник слідчого відділу може мати заступника (заступників). Кількість посад заступників начальника слідчого відділу визначається відповідно до нормативів, установлених наказами МВС України.

### **Питання для самоконтролю**

1. Правова основа діяльності підрозділів досудового розслідування Національної поліції.
2. Завдання, що покладаються на підрозділи досудового розслідування Національної поліції.
3. Функції підрозділів досудового розслідування Національної поліції України.
4. Роль та місце підрозділів досудового розслідування Національної поліції України.
5. Структура та керівництво підрозділами досудового розслідування Національної поліції України.

### **Рекомендована література**

1. Бандурка О.М. Управління в органах внутрішніх справ України : підручник. – Х. : Ун-т внутр. справ, 1998. – 480 с.
2. Горєлов М.О. Організаційно-правові основи діяльності слідчих підрозділів ОВС України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / М.О. Горєлов. – К., 2008. – 19 с.
3. Збірник методичних рекомендацій з питань розкриття та розслідування злочинів слідчими та оперативними працівниками органів внутрішніх справ / за ред. П.В. Коляди. – К., 2001. – 238 с.
4. Каткова А.Г. Правові та організаційні аспекти управління слідчими підрозділами органів внутрішніх справ України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / А.Г. Каткова. – Х., 2003. – 260 с.
5. Коляда П.В. Проблемні питання діяльності слідчих підрозділів органів внутрішніх справ на сучасному етапі та шляхи їх вирішення / П.В. Ко-

ляда // Бюлетень з обміну досвідом роботи. – К., 2004. – № 154. – С. 15–21.

6. Кримінально-процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. Маляренка В.Т., Гончаренка В.Г. – К. : Форум, 2003. – 939 с.

7. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 року № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/ed20120413/paran2#n2>

8. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. ; зі змін. і доп. – К. : Атіка, 2012. – 68 с.

9. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. // Голос України. – 2012. – 19 травня (№ 90–91).

10. Плішкін В.М. Теорія управління органами внутрішніх справ : підручник / за ред. Ю.Ф. Кравченка. – К. : НАВСУ, 1999. – 702 с.

11. Про організацію діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України : наказ МВС України № 686 від 09.08.2012 р.

12. Положення про органи досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.

13. Положення про Головне слідче управління МВС України, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.

14. Типове положення про слідче управління (відділ) головного управління, управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.

15. Типове положення про слідчий відділ (відділення) міського, районного, лінійного управління (відділу) головного управління, управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.

16. Інструкція з організації діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України, затверджена наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.

17. Інструкція з організації обліку та руху кримінальних проваджень в органах досудового розслідування Національної поліції України, затверджена наказом МВС України № 296 від 14.04.2016 р.

18. Солдатенко О.А. Досудове слідство в Україні: становлення та перспективи розвитку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / О.А. Солдатенко. – К., 2006. – 18 с.

19. Чайковський А.С. Дізнання та досудове слідство: історія і сучасність / Чайковський А.С., Губар С.В., Довбня В.А. – К. : РВВ МВС України, 2004. – 180 с.

## **Розділ 2. ПРАВОВИЙ СТАТУС СЛІДЧОГО ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ**

*2.1. Функції слідчого органів Національної поліції України.*

*2.2. Підслідність слідчим органів Національної поліції України.*

*2.3. Права та обов'язки слідчих органів Національної поліції України.*

*Питання до самоконтролю*

*Рекомендована література*

### **2.1. ФУНКЦІЇ СЛІДЧОГО ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ**

Розпочинаючи розгляд питання щодо функцій слідчого органів внутрішніх справ, слід зазначити, що треба розрізняти кримінально-процесуальні функції слідчого органів внутрішніх справ та його функції загальнодержавні як посадової особи державного органу.

Взагалі щодо поняття функції можна навести такі позиції вчених. В.С. Зеленецький визначив поняття функції як напрямок одномотивної діяльності. Ю.М. Грошевий, дотримуючись такого ж визначення, додав, що кримінально-процесуальна функція, як об'єктивна категорія, визначає процесуальне положення суб'єкта та не залежить від його конкретної позиції у тій чи іншій справі. Такого змісту кримінально-процесуальної функції дотримуються у визначеннях й інші науковці.

Л.М. Лобойко детально опрацював питання публічних функцій саме в галузі кримінального процесу і визначив, що «встановлені законом цілі діяльності зазначених органів визначають спосіб їхньої нормативної орієнтації на досягнення певного процесуального результату».

Реалізація принципу змагальності на стадії досудового розслідування залежить від правильного визначення кримінально-процесуальних функцій її учасників і врегулювання їх у законі. Визначення кримінально-процесуальної функції слідчого є вкрай важли-

вим питанням у контексті забезпечення елементів змагальності у стадії досудового розслідування.

Кримінальний процесуальний кодекс визначив слідчого як представника сторони обвинувачення (п. 19 ст. 3 КПК), чим регламентував кримінально-процесуальну функцію слідчого як функцію обвинувачення.

Кримінально-процесуальні кодекси інших держав віднесли слідчого до числа суб'єктів, які здійснюють кримінальне переслідування (ст. 7 КПК Республіки Казахстан, ст. 5 КПК Російської Федерації, ст. 6 КПК Республіки Білорусь).

Отже, кримінально-процесуальне законодавство визначає кримінально-процесуальну функцію слідчого (у тому числі й слідчого органів внутрішніх справ), як головний напрямок процесуальної діяльності даного учасника кримінального провадження.

Дещо інший підхід до визначення функцій слідчого органів внутрішніх справ бачимо у відомчих нормативно-правових документах. Це зумовлено тим, що відомчі нормативно-правові акти більш орієнтовані на регламентацію положення слідчого як посадової особи державного органу, на який покладено функцію розслідування. Так, Розділ 3 Положення про органи досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України, затвердженого наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р., регламентує основні функції органів досудового розслідування МВС України.

Слідчий має статус службової особи, яка займає відповідальне становище в системі правоохоронних органів і наділена спеціальними, лише їй притаманними повноваженнями у кримінальному провадженні.

Процесуальна діяльність слідчого визначається Конституцією України, КПК України, іншими законами та нормативно-правовими актами України, міжнародними договорами, які регулюють діяльність органів досудового розслідування.

*При виконанні своїх службових обов'язків слідчий зобов'язаний:*

1. Дотримуватися вимог Конституції та законів України під час досудового розслідування.
2. Забезпечувати повне, усебічне та неупереджене розслідування кримінальних правопорушень у межах установлених КПК строків.
3. Виконувати доручення та вказівки прокурора, які надаються в письмовій формі.
4. Забезпечувати реалізацію в повному обсязі прав і законних

інтересів усіх учасників кримінального провадження.

5. Не розголошувати відомості, що становлять державну чи іншу охоронювану законом таємницю, інформацію про особисте життя громадян та інші відомості, здобуті при розслідуванні кримінальних правопорушень.

6. Не вчиняти будь-яких дій, що ганьблять звання слідчого і можуть викликати сумнів у його об'єктивності та неупередженості.

7. У разі наявності підстав, передбачених кримінальним процесуальним законодавством України, звертатися до прокурора із заявою про самовідвід від участі у кримінальному провадженні.

При досудовому розслідуванні усі рішення про його спрямування і провадження слідчих дій слідчий приймає самостійно, за винятком випадків, коли законом передбачено одержання вмотивованого рішення слідчого судді, суду або згоди прокурора, і несе повну відповідальність за законне і своєчасне виконання цих рішень.

Ніхто, крім слідчого судді, суду, прокурора, безпосереднього начальника органу досудового розслідування та вищих керівників органів досудового розслідування, їх заступників, які діють у межах повноважень, визначених КПК, не може витребувати в слідчого матеріали кримінального провадження для перевірки стану розслідування кримінального правопорушення, вивчення і надання в ньому вказівок, визначення кваліфікації кримінального правопорушення чи будь-яким іншим способом утрутитися у процесуальну діяльність слідчого.

*Утручання у процесуальну діяльність слідчих осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється і тягне за собою передбачену законодавством відповідальність.*

Рішення слідчого судді, суду, письмові доручення і вказівки прокурора та вказівки начальника органу досудового розслідування, які не суперечать рішенням та вказівкам прокурора, надані в межах їх компетенції і в установленій законом формі, є обов'язковими для виконання слідчим.

При незгоді із вказівками начальника органу досудового розслідування в передбачених КПК України випадках слідчий подає свої заперечення прокурору, який здійснює нагляд за додержанням законів органами, які проводять досудове розслідування, а при незгоді з рішенням, дією чи бездіяльністю прокурора у відповідному досудовому провадженні в установленому порядку подає скаргу до прокуратури вищого рівня щодо прокуратури, в якій обіймає посаду прокурор, рішення, дія чи бездіяльність якого оскаржується.



Слідчий має право в порядку, передбаченому КПК України, доручати відповідним оперативним підрозділам органів внутрішніх справ проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій.

Службові особи органів та підрозділів внутрішніх справ зобов'язані виконувати законні вимоги та процесуальні рішення слідчого.

Незаконне розголошення відомостей досудового розслідування тягне за собою відповідальність, установлену законодавством.

**Згідно зі ст. 40 КПК України, слідчий уповноважений:**

1) починати досудове розслідування за наявності підстав, передбачених КПК України;

2) проводити слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії у випадках, встановлених КПК України;

3) доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам;

4) призначати ревізії та перевірки у порядку, визначеному законом;

5) звертатися за погодженням із прокурором до слідчого судді з клопотаннями про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій;

6) повідомляти за погодженням із прокурором особі про підозру;

7) за результатами розслідування скласти обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру та подавати їх прокурору на затвердження;

8) приймати процесуальні рішення у випадках, передбачених цим Кодексом, у тому числі про закриття кримінального провадження за наявності підстав, передбачених статтею 284 КПК України;

9) здійснювати інші повноваження, передбачені КПК України.

У випадках відмови прокурора у погодженні клопотання слідчого до слідчого судді про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій чи негласних слідчих (розшукових) дій слідчий має право звернутися до керівника органу досудового розслідування, який після вивчення клопотання за необхідності ініціює розгляд питань, порушених у ньому, перед прокурором вищого рівня, який протягом трьох днів погоджує відповідне клопотання або відмовляє у його погодженні.

Слідчий зобов'язаний виконувати доручення та вказівки прокурора, які надаються у письмовій формі. Невиконання слідчим закон-

них вказівок та доручень прокурора, наданих у порядку, передбаченому КПК України, тягне за собою передбачену законом відповідальність.

Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, службові особи, інші фізичні особи зобов'язані виконувати законні вимоги та процесуальні рішення слідчого.

## **2.2. ПІДСЛІДНІСТЬ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ СЛІДЧИМ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ**

Кримінальні правопорушення поділяються на злочини і кримінальні проступки. Обидва види суспільно небезпечних діянь регулюються законом України про кримінальну відповідальність – законодавчими актами України, які встановлюють кримінальну відповідальність (Кримінальний кодекс України та Закон України «Про кримінальні проступки»).

За кількісним показником обсяг підслідних слідчим ОВС кримінальних правопорушень порівняно з іншими відомствами є найбільшим. Це пов'язано з тим, що розподіл предмета відання слідчих ОВС не передбачає наявності додаткових спеціальних умов, на відміну від слідчих підрозділів інших відомств.

КПК України, норми якого встановлюють, що слідчі органів внутрішніх справ здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених законом України про кримінальну відповідальність, крім тих, які віднесені до підслідності інших органів досудового розслідування. Отже, підслідність кримінальних правопорушень слідчих органів внутрішніх справ складає велику частку від підслідності слідчих інших відомств, котрі розслідують кримінальні правопорушення, пов'язані із національною безпекою, господарською діяльністю та вчинені посадовими особами. Усі інші склади кримінальних правопорушень віднесені до підслідності слідчих органів внутрішніх справ.

Окрім того, що підслідність слідчих органів внутрішніх справ визначена КПК України, треба зупинитися на розподілі підслідності між слідчими органів внутрішніх справ різних рівнів, по внутрівідомчій вертикалі. Так, відповідно до положень, затверджених наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р., до підслідності ГСУ належить

безпосереднє розслідування найбільш складних та актуальних кримінальних проваджень, учинені організованими групами та злочинними організаціями, тяжкі, особливо тяжкі злочини у сфері господарської діяльності, пов'язані з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом, а також ті, що мають міжрегіональний або міжнародний характер. До підслідності слідчих підрозділів обласного рівня віднесено кваліфіковане розслідування безпосередньо слідчим управлінням найбільш складних, багатоепізодних кримінальних проваджень про особливо тяжкі і тяжкі злочини, міжрегіональних справ, у тому числі про злочини, учинені організованими групами та злочинними організаціями, інші злочини, що набули значного суспільного резонансу.

У відомчих нормативно-правових актах використано для розподілу підслідності критерії, які мають суб'єктивний характер, а саме: найбільш складні, багатоепізодні кримінальні провадження про особливо тяжкі і тяжкі злочини, а також злочини, що набули значного суспільного резонансу.

Оскільки з визначення даних критеріїв вже склалася певна практика, відповідні питання були поставлені слідчим органів внутрішніх справ різних рівнів.

### ***Підслідність слідчого управління обласного рівня***

З результатами опитування стало відомо, що, визначаючи підслідність кримінальних проваджень слідчому управлінню, під критерієм «найбільш складні» найчастіше розуміють:

1) кримінальні провадження за усіма категоріями злочинів, вчиненими організованою групою чи злочинною організацією (близько 40 % за кожною категорією злочинів);

2) кримінальні провадження щодо злочинів на ґрунті расової чи релігійної ворожнечі (близько 30 % по кожній категорії злочинів);

3) кримінальні провадження щодо злочинів проти власності у великих чи особливо великих розмірах (20,5 %);

4) кримінальні провадження щодо виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою збуту, або збут підроблених грошей, державних цінних паперів чи білетів державної лотереї в особливо великому розмірі (20,9 %);

5) кримінальні провадження щодо шахрайства з фінансовими ресурсами, що завдало великої матеріальної шкоди (13,2 %);

6) кримінальні провадження щодо легалізації (відмивання) грошових коштів та іншого майна, здобутих злочинним шляхом, у особ-

ливо великому розмірі (20,9 %);

7) кримінальні провадження щодо злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту, що призвели до загибелі 5-ти та більше потерпілих (49,2 %);

8) кримінальні провадження щодо злочинів у сфері обігу наркотичних засобів в особливо великих розмірах (20,2 %).

### ***Підслідність ГСУ***

У зв'язку з тим, що кримінальні провадження щодо злочинів, які учинені організованими групами та злочинними організаціями, підслідні слідчим управлінням і ГСУ, незрозумілим є, за яким критерієм визначається їх підслідність або слідчому управлінню, або ГСУ.

## **2.3. ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ СЛІДЧИХ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ**

Процесуальна діяльність слідчого органів досудового розслідування Національної поліції України визначається Конституцією України, Кримінальним процесуальним кодексом України, іншими законами та нормативно-правовими актами України, чинними міжнародними договорами, які регулюють діяльність органів досудового розслідування.

При виконанні своїх службових обов'язків слідчий зобов'язаний:

1. Дотримуватися вимог Конституції та законів України під час досудового розслідування.

2. Забезпечувати повне, усебічне та неупереджене розслідування кримінальних правопорушень у межах установлених КПК строків.

3. Виконувати доручення та вказівки прокурора, які надаються в письмовій формі.

4. Забезпечувати реалізацію в повному обсязі прав і законних інтересів усіх учасників кримінального провадження.

5. Не розголошувати відомості, що становлять державну чи іншу охоронювану законом таємницю, інформацію про особисте життя громадян та інші відомості, здобуті при розслідуванні кримінальних правопорушень.

6. Не вчиняти будь-яких дій, що ганьблять звання слідчого і можуть викликати сумнів у його об'єктивності та неупередженості.

7. У разі наявності підстав, передбачених кримінальним процесуальним законодавством України, звертатися до прокурора із заявою про самовідвід від участі у кримінальному провадженні.

При досудовому розслідуванні усі рішення про його спрямування і провадження слідчих (розшукових) дій слідчий приймає самостійно, за винятком випадків, коли законом передбачено одержання вмотивованого рішення слідчого судді, суду або згоди прокурора, і несе повну відповідальність за законне і своєчасне виконання цих рішень.

Ніхто, крім слідчого судді, суду, прокурора, безпосереднього начальника органу досудового розслідування та вищих керівників органів досудового розслідування, їх заступників, які діють у межах повноважень, визначених КПК, не може витребувати в слідчого матеріали кримінального провадження для перевірки стану розслідування кримінального правопорушення, вивчення і надання в ньому вказівок, визначення кваліфікації кримінального правопорушення чи будь-яким іншим способом утрутитися у процесуальну діяльність слідчого.

Рішення слідчого судді, суду, письмові доручення і вказівки прокурора та вказівки начальника органу досудового розслідування, які не суперечать рішенням та вказівкам прокурора, надані в межах їх компетенції і в установленій законом формі, є обов'язковими для виконання слідчим.

При незгоді із вказівками начальника органу досудового розслідування в передбачених КПК випадках слідчий подає свої заперечення прокурору, який здійснює нагляд за додержанням законів органами, які проводять досудове розслідування, а при незгоді з рішенням, дією чи бездіяльністю прокурора у відповідному досудовому провадженні в установленому порядку подає скаргу до прокуратури вищого рівня щодо прокуратури, в якій обіймає посаду прокурор, рішення, дія чи бездіяльність якого оскаржується.

Слідчий має право в порядку, передбаченому КПК, доручати відповідним оперативним підрозділам органів внутрішніх справ проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій.

Службові особи органів та підрозділів внутрішніх справ зобов'язані виконувати законні вимоги та процесуальні рішення слідчого.

Незаконне розголошення відомостей досудового розслідування тягне за собою відповідальність, установлену законодавством.

**Згідно зі ст. 40 КПК України слідчий уповноважений:**

- 1) починати досудове розслідування за наявності підстав, передбачених КПК України;
- 2) проводити слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії у випадках, встановлених КПК України;
- 3) доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам;
- 4) призначати ревізії та перевірки у порядку, визначеному законом;
- 5) звертатися за погодженням із прокурором до слідчого судді з клопотаннями про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій;
- 6) повідомляти за погодженням із прокурором особі про підозру;
- 7) за результатами розслідування складати обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру та подавати їх прокурору на затвердження;
- 8) приймати процесуальні рішення у випадках, передбачених цим Кодексом, у тому числі щодо закриття кримінального провадження за наявності підстав, передбачених статтею 284 КПК України;
- 9) здійснювати інші повноваження, передбачені КПК України.

Вимоги слідчого, його окремі доручення, дані відповідно до чинного законодавства, є обов'язковими для виконання усіма службовими особами органів та підрозділів внутрішніх справ України. Невиконання ними процесуальних рішень або законних вимог слідчого, учинення перешкод його діяльності в розслідуванні кримінальних правопорушень тягне за собою відповідальність, передбачену Дисциплінарним статутом органів внутрішніх справ України.

Письмові доручення слідчих органу дізнання про виконання оперативно-розшукових або слідчих дій є обов'язковими і підлягають виконанню в десятиденний строк.

Слідчі користуються правом невідкладного прийому їх усіма службовими особами органів внутрішніх справ для розгляду питань, віднесених до їх компетенції і пов'язаних із розслідуванням кримінальних справ чи перевіркою заяв і повідомлень про вчинені злочини.

У випадках відмови прокурора у погодженні клопотання слідчого до слідчого судді про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій чи негласних слідчих (розшукових) дій слідчий має право звернутися до керівника органу досудового розслідування, який після вивчення клопо-

тання за необхідності ініціює розгляд питань, порушених у ньому, перед прокурором вищого рівня, який протягом трьох днів погоджує відповідне клопотання або відмовляє у його погодженні.

**Слідчий зобов'язаний** виконувати доручення та вказівки прокурора, які надаються у письмовій формі. Невиконання слідчим законних вказівок та доручень прокурора, наданих у порядку, передбаченому КПК, тягне за собою передбачену законом відповідальність.

Слідчий, здійснюючи свої повноваження відповідно до вимог КПК, є самостійним у своїй процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється. Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, службові особи, інші фізичні особи зобов'язані виконувати законні вимоги та процесуальні рішення слідчого (стаття 40 КПК України).

Таким чином, процесуальний статус слідчого органів внутрішніх прав визначається кримінальним процесуальним законодавством. Останнє встановлює широкий спектр прав і обов'язків слідчого внутрішніх справ для захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорони прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування.

Відповідно до п. 9.1. Положення «Про органи досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України», **помічник слідчого** – це працівник органу досудового розслідування, завданням якого є надання допомоги слідчому і виконання його доручень, пов'язаних з розслідуванням кримінальних правопорушень. Посада помічника слідчого належить до посад рядового або молодшого начальницького складу. Так, згідно з Положенням, працівники міліції у межах компетенції зобов'язані надавати помічнику слідчого всебічну допомогу у виконанні його обов'язків.

**Обов'язки помічника слідчого:**

- виконувати усні та письмові доручення начальника відповідного органу досудового розслідування, його заступників, слідчих у встановлені строки та у визначеному законодавством порядку.

**Помічник слідчого має право:**

1. Брати участь у проведенні слідчих дій (огляд місцевості, приміщення, речей та документів, огляд трупа, слідчий експеримент, отримання зразків для експертизи, тимчасове вилучення майна, обшук, пред'явлення речей, трупів та осіб для впізнання, проведення

допиту, впізнання в режимі відеоконференції).

2. Забезпечувати виконання виклику для проведення слідчих (розшукових) дій свідків, потерпілих, підозрюваних, спеціалістів, експертів, цивільних позивачів, цивільних відповідачів та інших учасників кримінального провадження.

3. Залучати понятих до участі у проведенні процесуальних дій.

4. В установленому законодавством порядку доставляти запити слідчих в установи, організації, підприємства на документи та предмети, необхідні для проведення всебічного й неупередженого розслідування у кримінальному провадженні, та доставляти витребувані документи та предмети за місцем призначення.

5. Бути присутнім при ознайомленні в установленому статтею 290 КПК порядку з матеріалами досудового розслідування підозрюваним, його захисником, законним представником та захисником особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру.

6. Вносити керівництву слідчого підрозділу пропозиції щодо покращення організації та підвищення ефективності роботи помічників слідчих і слідчого підрозділу в цілому.

### **Питання до самоконтролю**

1. Вимоги, що висуваються до кандидата на посаду слідчого органів досудового розслідування Національної поліції України.

2. Права і обов'язки слідчого органів досудового розслідування Національної поліції України.

3. Правовий захист слідчого.

4. Законодавче закріплення системи гарантій професійної діяльності слідчих органів досудового розслідування Національної поліції України.

5. Порядок призначення слідчих на посаду, їх переміщення і звільнення з посади.

6. Процесуальна незалежність і самостійність слідчого.

7. Особливості дисциплінарної відповідальності слідчих.

8. Помічник слідчого і його повноваження.



### Рекомендована література

1. Зеленецький В.С. Возбуждение государственного обвинения в советском уголовном процессе. – Х. : Вища школа, 1979. – 144 с.
2. Рогатюк І.В. Формування функції обвинувачення та її реалізація у кримінальному процесі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. / І.В. Рогатюк. – К. : НАВСУ, 2004. – 20 с.
3. Чепурний О.О. Кримінально-процесуальні функції на стадії досудового розслідування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. – К. : НАВСУ, 2005. – 16 с.
4. Лобойко Л.М. Кримінально-процесуальна компетенція / Л.М. Лобойко. – Дніпропетровськ : ДДУВС, 2006. – 188 с.
5. Уголовно-процесуальний кодекс Республики Казахстан [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.base.spinform.ru/show\\_doc.fwx?Regnom=19278](http://www.base.spinform.ru/show_doc.fwx?Regnom=19278).
6. Уголовно-процесуальний кодекс Российской Федерации [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.interlaw.ru/law/docs/12025178/>.
7. Городецька М.С. Кримінально-процесуальна компетенція слідчого органів внутрішніх справ : монографія / М.С. Городецька. – Дніпропетровськ, 2010. – 232 с.
8. Бандурка О.М. Управління в органах внутрішніх справ України : підручник / О.М. Бандурка. – Х. : Ун-т внутр. справ, 1998. – 480 с.
9. Збірник методичних рекомендацій з питань розкриття та розслідування злочинів слідчими та оперативними працівниками органів внутрішніх справ / за ред. П.В. Коляди. – К., 2001. – 238 с.
10. Каткова А.Г. Правові та організаційні аспекти управління слідчими підрозділами органів внутрішніх справ України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / А.Г. Каткова. – Х., 2003. – 260 с.
11. Коляда П.В. Проблеми досудового слідства у кримінальному процесі / П.В. Коляда. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 208 с.
12. Кримінально-процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. Маляренка В.Т., Гончаренка В.Г. – К. : Форум, 2003. – 939 с.
13. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 року № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/ed20120413/paran2#n2>
14. Про організацію діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України : наказ МВС України № 686 від

09.08.2012 р.

15. Положення про органи досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.

16. Положення про Головне слідче управління МВС України, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.

17. Типове положення про слідче управління (відділ) головного управління, управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.

18. Типове положення про слідчий відділ (відділення) міського, районного, лінійного управління (відділу) головного управління, управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.

19. Інструкція з організації діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України, затверджена наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.

## **Розділ 3. СТРУКТУРА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ СЛІДЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ**

*3.1. Головне слідче управління як центральний орган підрозділів досудового розслідування Національної поліції України.*

*3.2. Завдання та функції слідчих управлінь (відділів) Головного управління Національної поліції, Головного управління Національної поліції в областях.*

*3.3. Слідчий підрозділ територіального органу поліції як орган, що безпосередньо здійснює кримінальне переслідування.*

*Питання до самоконтролю*

*Рекомендована література*

### **3.1. ГОЛОВНЕ СЛІДЧЕ УПРАВЛІННЯ ЯК ЦЕНТРАЛЬНИЙ ОРГАН ПІДРОЗДІЛІВ РОЗСЛІДУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ**

Відповідно до п. 1 «Положення про Головне слідче управління МВС України», Головне слідче управління Міністерства внутрішніх справ України (далі – ГСУ МВС України) є структурним підрозділом Міністерства внутрішніх справ України, який забезпечує в межах повноважень виконання законодавства України про кримінальне провадження та є головним органом досудового розслідування в системі МВС України.

Правовою основою діяльності ГСУ МВС України є Конституція України, Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК), інші закони України, акти Президента України, Кабінету Міністрів України, рішення Конституційного Суду України та міжнародні договори, згода на обов'язковість яких дана Верховною Радою України та інші нормативно-правові акти з питань досудового розслідування.

Діяльність ГСУ МВС України здійснюється відповідно до принципів верховенства права, законності, рівності учасників кримінального провадження перед законом, поваги до людської гідності, забез-

печення прав і свобод людини, гуманізму, презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини, розумності строків досудового розслідування, на основі взаємодії з усіма органами державної влади, органами місцевого самоврядування і громадськими об'єднаннями.

Діяльність ГСУ МВС України здійснюється на підставі планування, поєднання єдиного керівництва у вирішенні питань службової діяльності та колегіальності при їх обговоренні, персональної відповідальності кожного працівника за стан справ на своїй ділянці роботи.

У ГСУ МВС України найбільш важливі і нагальні питання діяльності органів досудового розслідування в системі МВС України розглядаються на оперативних нарадах. ГСУ МВС України має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням і необхідні для здійснення своєї діяльності штампи, бланки та інші реквізити.

Діловодство і заходи з режиму секретності здійснюються в ГСУ МВС України відповідно до законодавства України та нормативно-правових актів МВС України.

Особовий склад ГСУ МВС України комплектується з осіб начальницького складу, державних службовців та найманих працівників.

Фінансове і матеріально-технічне забезпечення ГСУ МВС України здійснюються у межах видатків Державного бюджету України, передбачених на утримання МВС на відповідний рік.

Нагляд за законністю діяльності ГСУ МВС України здійснює Генеральна прокуратура України в порядку, передбаченому КПК та законами України.

***Основні завдання Головного слідчого управління Національної поліції України:***

1. Організаційно-методичне керівництво діяльністю органів досудового розслідування з метою забезпечення всебічного, повного та неупередженого досудового розслідування кримінальних правопорушень, передбачених законом України про кримінальну відповідальність.

2. Здійснення в межах повноважень контролю за дотриманням законодавства в діяльності підпорядкованих органів досудового розслідування.

3. Організація взаємодії слідчих підрозділів з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ і, у межах компетенції, з іншими правоохоронними органами, органами державної влади України, а та-

кож відповідними органами іноземних держав на підставі міжнародних договорів, згоду на обов'язковість яких дано Верховною Радою України.

4. Здійснення профілактичної роботи на підставі матеріалів розслідування кримінальних правопорушень.

5. Підвищення професійної майстерності працівників слідчих підрозділів органів внутрішніх справ.

6. Безпосереднє розслідування кримінальних правопорушень.

7. Організація міжнародно-правового співробітництва.

***Головне слідче управління Національної поліції України відповідно до покладених на нього завдань виконує такі функції:***

1. Здійснює відомчий процесуальний та організаційний контроль за досудовим розслідуванням кримінальних правопорушень, у тому числі вчинених проти життя та здоров'я особи, у сфері господарської та службової діяльності, які набули широкого суспільного резонансу, стосовно членів організованих груп та злочинних організацій, що знаходяться на контролі МВС та Генеральної прокуратури України, а також вивчає кримінальні провадження за такими правопорушеннями, надає практичну і методичну допомогу в їх розслідуванні. Веде контрольню-наглядові справи за цими кримінальними правопорушеннями.

2. Безпосередньо розслідує кримінальні правопорушення у межах визначеної підслідності.

3. Аналізує діяльність органів досудового розслідування. Розробляє і вживає заходи, спрямовані на вдосконалення організації слідчої роботи, підвищення якості кримінального провадження та скорочення строків розслідування кримінальних правопорушень, забезпечення законодавства при провадженні досудового розслідування.

4. Узагальнює слідчу практику про результати досудового розслідування найбільш складних кримінальних правопорушень, у тому числі учинених проти життя та здоров'я особи; у сфері господарської та службової діяльності; організованими групами і злочинними організаціями, неповнолітніми або за їх участю; стосовно іноземних громадян або за їх участю; стосовно народних депутатів України, депутатів місцевих рад, працівників засобів масової інформації; пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів; учинених із застосуванням вогнепальної зброї, вибухових речовин та пристроїв, про їх розкрадання, дорожньо-транспортні пригоди та за іншими лініями

роботи.

5. Надає практичну та методичну допомогу органам досудового розслідування в організації їх діяльності, здійснює перевірки їх роботи. Розробляє та вживає заходи щодо підвищення ефективності роботи слідчого апарату органів внутрішніх справ, усуває наявні недоліки.

6. Організовує розроблення, у тому числі із залученням фахівців вищих навчальних закладів МВС, рекомендацій із вдосконалення тактики і методики розслідування кримінальних правопорушень. Запроваджує досвід досудового розслідування. Організовує та проводить наради професійної майстерності слідчих, а також з інших питань, що стосуються проблем досудового розслідування. Здійснює контроль за використанням слідчими криміналістичної техніки.

7. У межах компетенції координує хід розслідування кримінальних правопорушень, що мають резонансний, міжрегіональний та міжнародний характер, створює в необхідних випадках міжрегіональні чи міжвідомчі слідчі групи для їх розслідування.

8. Організовує взаємодію слідчих підрозділів при реалізації матеріалів оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування кримінальних правопорушень з органами і підрозділами внутрішніх справ, що здійснюють оперативно-розшукову, експертну діяльність, органами прокуратури, і, у межах компетенції, з іншими правоохоронними органами. Розробляє та здійснює заходи із вдосконалення взаємодії слідчих підрозділів з іншими структурними підрозділами органів внутрішніх справ у розслідуванні кримінальних правопорушень.

9. Уживає в установленому порядку та в межах своєї компетенції заходи з організації взаємодії з правоохоронними органами іноземних держав у ході розслідування кримінальних правопорушень, учинених на території України іноземцями та особами без громадянства або за їх участю. Звертається в установленому порядку до компетентних органів іноземних держав із запитом про надання правової допомоги щодо виконання міжнародних доручень слідчих органів внутрішніх справ України правоохоронними органами іноземних держав. Організовує виконання органами досудового розслідування МВС України звернень про надання правової допомоги, які надійшли з інших держав. Бере участь у розробленні проектів міждержавних договорів про правову допомогу в кримінальних провадженнях.

10. Здійснює підготовку матеріалів для внесення в установленому порядку на розгляд Генеральному прокурору України і його за-

ступникам клопотань про продовження строків досудового розслідування кримінальних правопорушень. Забезпечує подальший процесуальний контроль за якісним розслідуванням цих правопорушень у встановлені при продовженні строки, надає допомогу в їх розслідуванні. Аналізує причини тривалого розслідування кримінальних правопорушень, надає рекомендації щодо скорочення строків досудового розслідування.

11. Забезпечує достовірність статистичної звітності та облік даних про характер, обсяг і результати слідчої роботи, а також регулярно узагальнення і вдосконалення слідчої практики.

12. Організовує розгляд та вирішення у визначеному законодавством порядку звернень громадян, установ, підприємств і організацій, депутатських запитів та звернень, які надходять до МВС у зв'язку з провадженням досудового розслідування кримінальних правопорушень, критичних виступів у засобах масової інформації, подань органів прокуратури і ухвал суду з питань досудового розслідування. Уживає заходи з покращення цієї роботи в підпорядкованих слідчих підрозділах.

13. У встановленому порядку проводить службові розслідування, у тому числі з виїздом до підпорядкованих органів досудового розслідування, за фактами порушень слідчими норм кримінального процесуального законодавства та вирішує питання про відповідальність цих працівників.

14. Організовує заслуховування на оперативних нарадах керівників органів досудового розслідування з питань організації слідчої діяльності, а також слідчих та працівників інших органів та підрозділів внутрішніх справ з приводу виявлення й розслідування кримінальних правопорушень. Приймає за результатами цих нарад відповідні управлінські рішення, готує пропозиції, спрямовані на усунення негативних тенденцій та поліпшення роботи.

15. Розробляє проекти нормативно-правових актів з питань, що стосуються діяльності органів досудового розслідування. Інформує підпорядковані органи досудового розслідування про зміни в законодавстві.

16. Видає у межах компетенції накази (за винятком тих, що мають нормативно-правовий характер), доручення, приймає рішення з питань досудового розслідування, які є обов'язковими для усіх органів досудового розслідування, а також надає письмові вказівки у кримінальних провадженнях у порядку, передбаченому КПК. Скасовує

накази, доручення і рішення керівників підпорядкованих слідчих підрозділів, які суперечать законодавству та нормативно-правовим актам МВС України.

17. Бере участь у розробленні нормативів навантаження на працівників органів досудового розслідування, їх матеріально-технічного забезпечення, типових положень та типових структур підрозділів досудового розслідування.

18. Спільно з Департаментом кадрового забезпечення МВС України, у взаємодії з вищими навчальними закладами і науково-дослідними установами МВС України вживає заходів щодо комплектування органів досудового розслідування, визначення потреби в кадрах працівників слідчих підрозділів, розподілі і стажуванні молодих спеціалістів, забезпеченні раціонального використання і закріплення кадрів на слідчій роботі. Забезпечує підбір керівних кадрів для органів досудового розслідування, організовує їх стажування.

На Головне слідче управління МВС України не може бути покладено виконання функцій, не передбачених кримінальним процесуальним законодавством і «Положенням про Головне слідче управління МВС України».

### **3.2. ЗАВДАННЯ ТА ФУНКЦІЇ СЛІДЧИХ УПРАВЛІНЬ (ВІДДІЛІВ) ГОЛОВНОГО УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ, ГОЛОВНОГО УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В ОБЛАСТЯХ**

Слідче управління (відділ) є структурним підрозділом головного управління, управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті (далі – слідче управління (відділ) ГУМВС, УМВС), який забезпечує безпосереднє розслідування кримінальних правопорушень та організаційно-методичне керівництво діяльністю органів досудового розслідування, підпорядкованих слідчих підрозділів територіальних органів внутрішніх справ.

Слідче управління (відділ) ГУМВС, УМВС у своїй діяльності керується Конституцією України, Кримінальним кодексом України, Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК), іншими законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, рішеннями Конституційного Суду України, міжнародними



договорами, згода на обов'язковість яких дана Верховною Радою України, та іншими нормативно-правовими актами, наказами, дорученнями і рішеннями Головного слідчого управління МВС України.

Діяльність слідчого управління (відділу) ГУМВС, УМВС здійснюється відповідно до принципів поваги прав і свобод людини і громадянина, законності, гуманізму, презумпції невинуватості, а також на основі взаємодії з органами державної влади в регіоні, органами місцевого самоврядування і громадськими організаціями, координації дій з іншими правоохоронними органами.

Порядок взаємодії слідчого управління (відділу) ГУМВС, УМВС з органами та підрозділами, що здійснюють оперативно-розшукову, експертну діяльність, встановлюється законодавством і нормативно-правовими актами Міністерства внутрішніх справ України.

Робота слідчого управління (відділу) ГУМВС, УМВС здійснюється відповідно до поточних планів, які повинні узгоджуватися з планами Головного слідчого управління (далі – ГСУ) МВС України і формуватися з урахуванням оперативної обстановки.

Штатний розпис слідчого управління (відділу) ГУМВС, УМВС та зміни до нього затверджуються МВС України в установленому порядку.

Діловодство і заходи з режиму секретності здійснюються у слідчому управлінні (відділі) ГУМВС, УМВС відповідно до законодавства України та нормативно-правових актів МВС України.

Слідче управління (відділ) ГУМВС, УМВС має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, а також необхідні для діяльності печатки, штампи, бланки, інші реквізити.

Нагляд за додержанням законів у діяльності слідчого управління (відділу) ГУМВС, УМВС здійснює прокуратура Автономної Республіки Крим, обласна, міст Києва та Севастополя або прирівняна до них прокуратура в порядку, передбаченому КПК та законами України.

Відповідно до п. 2 «Типового положення про слідче управління (відділ) головного управління, управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті», **до завдань слідчого управління (відділу) ГУНП належать такі:**

1. Забезпечення належної організації роботи органів досудового розслідування підпорядкованих слідчих підрозділів територіальних органів внутрішніх справ при суворому дотриманні ними Конституції України, законів та інших нормативно-правових актів України.

2. Організаційно-методичне керівництво діяльністю органів досудового розслідування з метою забезпечення всебічного, повного та неупередженого дослідження обставин кримінальних правопорушень, що віднесені до підслідності слідчих органів внутрішніх справ.

3. Надання методичної і практичної допомоги в розслідуванні складних, багатоепізодних кримінальних проваджень чи кримінальних проваджень про тяжкі і особливо тяжкі злочини, в організації роботи підпорядкованих підрозділів, підвищенні результативності їх діяльності.

4. Здійснення процесуального контролю за:

– розглядом заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення слідчими, дотриманням ними обліково-реєстраційної дисципліни, своєчасним та повним унесенням відомостей про кримінальні правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і проведенням досудового розслідування у кримінальних провадженнях у порядку, встановленому КПК;

– затриманням слідчими підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, звільненням слідчими таких осіб з ізоляторів тимчасового тримання органів внутрішніх справ України (далі – ІТТ);

– дотриманням слідчими процесуальних строків при розслідуванні кримінальних правопорушень і додержанням встановленого порядку їх продовження;

– обґрунтованістю прийняття слідчими рішень про закриття кримінальних проваджень;

– забезпеченням слідчими законності при розслідуванні кримінальних правопорушень;

– ужиттям слідчими заходів до відшкодування завданої кримінальними правопорушеннями шкоди.

5. Організація взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ, а також у межах компетенції з іншими правоохоронними органами України та компетентними органами іноземних держав на підставі міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

6. Інформування населення через засоби масової інформації про виявлені в ході розслідування кримінальних правопорушень причини і умови, що сприяють їх учиненню.

7. Вивчення, узагальнення і організація впровадження в діяльність слідчих підрозділів передових форм і методів роботи при виявленні й розслідуванні кримінальних правопорушень.

8. Забезпечення процесуальної самостійності слідчих.

9. Спільно з підрозділами кадрового забезпечення відбір і розстановка кадрів структурних підрозділів слідчого управління (відділу) ГУНП, а також слідчих підрозділів територіальних органів внутрішніх справ. Контроль за стажуванням слідчих, у першу чергу молодих спеціалістів, а також за дотриманням спеціалізації слідчих.

10. Визначення слідчих, спеціально уповноважених на здійснення досудових розслідувань щодо неповнолітніх.

11. Проведення в системі службової підготовки занять з працівниками органів досудового розслідування територіальних органів внутрішніх справ.

12. Здійснення безпосередньо слідчим управлінням (відділом) ГУНП досудового розслідування найбільш складних кримінальних правопорушень, у тому числі учинених проти життя та здоров'я, волі, честі, гідності, статевої свободи та статевої недоторканності особи; організованими групами та злочинними організаціями; у сфері господарської та службової діяльності; дорожньо-транспортних пригод унаслідок порушень правил безпеки дорожнього руху, що спричинили смерть потерпілих; інших кримінальних правопорушень, що набули значного суспільного резонансу та мають міжрегіональний характер.

Слідче управління (відділ) ГУНП відповідно до покладених на нього завдань виконує такі **функції**:

1. На основі аналізу стану злочинності та з урахуванням результатів досудового розслідування вчинених кримінальних правопорушень забезпечує щомісячне узагальнення статистичних відомостей про:

– основні показники роботи органів досудового розслідування (за встановленими формами);

– дотримання норм кримінального процесуального законодавства при розгляді заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомостей про такі правопорушення та про рух кримінальних проваджень за цими правопорушеннями;

– кримінальні провадження з порушеними строками досудового розслідування, у тому числі в яких повідомлено особі про підозру в учиненні кримінального правопорушення, але не прийнято процесуального рішення в установленій КПК строк;

– кримінальні провадження, досудове розслідування в яких залишається зупиненим понад 2 місяці у зв'язку із захворюванням підозрюваного на тяжку хворобу, яка перешкоджає його участі у криміна-

льному провадженні;

- кримінальні провадження, закриті слідчими за відсутністю події кримінального правопорушення, відсутністю в діянні складу кримінального правопорушення, набрання чинності закону, яким скасовано кримінальну відповідальність за діяння, вчинене особою, а також кримінальні провадження, у яких прокурором, слідчим суддею скасовано постанови слідчих про закриття кримінального провадження;

– стан відшкодування завданої кримінальними правопорушеннями шкоди.

2. Уживає заходів щодо усунення допущених слідчими недоліків та активізації роботи з розслідування кримінальних правопорушень і прийняття у кримінальних провадженнях обґрунтованих і законних рішень.

3. Організовує щоквартальний аналіз:

– своєчасності, повноти та достовірності внесення слідчими відомостей про кримінальні правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань;

– обґрунтованості закриття кримінальних проваджень; дотримання процесуальних строків при досудовому розслідуванні; стану якості розслідування кримінальних правопорушень та причин скасування прокурором, слідчим суддею постанов слідчих про закриття кримінальних проваджень; постановлення слідчим суддею ухвал про скасування рішень слідчих або зобов'язання їх припинити дії чи вчинити певні дії; постановлення судом під час судового провадження ухвал про закриття кримінальних проваджень за відсутністю в діянні складу кримінального правопорушення; ухвалення судами виправдувальних вироків; результатів розгляду заяв і скарг громадян на дії та рішення слідчих; практики затримання слідчими підозрюваних, обрання їм запобіжних заходів, повідомлення про підозру в учиненні кримінальних правопорушень; стану дотримання дисципліни і законності в діяльності слідчих, розгляду подань і дисциплінарних проваджень прокурора, ухвал суду, слідчого судді; стану вжиття слідчими органів внутрішніх справ заходів щодо відшкодування завданої кримінальними правопорушеннями шкоди.

4. З метою прийняття необхідних управлінських рішень для вдосконалення досудового розслідування вивчає питання обґрунтованості внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомостей про вчинення кримінальних правопорушень та про закриття кримінальних проваджень за відсутністю події чи складу кримінального пра-

вопорушення. У разі необґрунтованого внесення таких відомостей організовує проведення службових розслідувань.

5. Вивчає матеріали клопотань про продовження у кримінальних провадженнях строку досудового розслідування до шести місяців і підтримує їх перед прокурором Автономної Республіки Крим, прокурором області, міста Києва, міста Севастополя чи прирівняним до нього прокурором, або його заступником.

6. Аналізує причини тривалого розслідування кримінальних правопорушень, надає відповідні рекомендації щодо вжиття заходів для скорочення строків досудового розслідування.

7. Веде обліки кримінальних проваджень про кримінальні правопорушення, досудове розслідування яких перебуває на контролі в Генеральній прокуратурі та МВС України, забезпечує ведення в цих кримінальних провадженнях контрольно-наглядових справ та якісне досудове розслідування в розумні строки.

8. У межах компетенції організовує взаємодію підпорядкованих слідчих підрозділів при реалізації матеріалів оперативно-розшукової діяльності та досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень з органами і підрозділами внутрішніх справ, що здійснюють оперативно-розшукову, експертну діяльність, органами прокуратури й іншими правоохоронними органами.

9. Забезпечує підготовку піврічних планів роботи слідчого управління (відділу) ГУНП та контроль за виконанням запланованих заходів у встановлені строки.

10. Здійснює контроль за встановленим порядком проведення щомісячних звірок з підрозділами інформаційно-аналітичного забезпечення за результатами розслідування вчинених кримінальних правопорушень і здачі керівниками органів досудового розслідування звітів про результати їх роботи.

11. Організовує проведення щорічних інвентаризацій кримінальних проваджень.

12. Забезпечує досудове розслідування найбільш складних кримінальних правопорушень, у тому числі учинених проти життя та здоров'я, волі, честі, гідності, статевої свободи та статевої недоторканності особи; організованими групами та злочинними організаціями; у сфері господарської та службової діяльності; дорожньо-транспортних пригод унаслідок порушень правил безпеки дорожнього руху, що спричинили смерть потерпілих; інших кримінальних правопорушень, що набули значного суспільного резонансу та мають мі-

жрегіональний характер.

13. У межах своєї компетенції на підставі міжнародних угод забезпечує належну підготовку і надіслання в установленому порядку запитів про міжнародну правову допомогу у кримінальних провадженнях і виконання підпорядкованими слідчими підрозділами запитів про міжнародну правову допомогу, які надійшли від правоохоронних органів інших держав.

14. Готує і надсилає до підпорядкованих слідчих підрозділів огляди, аналізи, методичні рекомендації, доручення і накази з питань організації слідчої роботи.

15. Здійснює контроль за використанням слідчими криміналістичної та іншої організаційної техніки.

16. Забезпечує кодифікацію законодавства України для застосування слідчими у практичній діяльності.

17. Проводить наради, семінари, конференції з питань удосконалення роботи органів досудового розслідування, організації взаємодії з органами й підрозділами внутрішніх справ та іншими правоохоронними органами щодо виявлення і розслідування кримінальних правопорушень.

18. Організовує прийом громадян, своєчасний розгляд їх заяв, скарг, листів, пропозицій з питань, які належать до компетенції органів досудового розслідування, уживає заходів щодо покращення цієї роботи у слідчому управлінні (відділі) ГУНП та підпорядкованих йому органах досудового розслідування.

19. Уживає організаційних і практичних заходів щодо комплектування органів досудового розслідування, виховання і професійної підготовки слідчих та підвищення їх кваліфікації.

20. Проводить в установленому порядку службові розслідування (перевірки) за дисциплінарними провадженнями, поданнями прокурора, ухвалами слідчого судді, суду, скаргами, заявами громадян та спецповідомленнями, що надійшли з підпорядкованих слідчих підрозділів, про порушення слідчими вимог кримінального процесуального законодавства.

На слідче управління (відділ) ГУНП не може бути покладено виконання функцій, не передбачених кримінальним процесуальним законодавством і цим Положенням, інакше ніж за прямим наказом (дорученням) начальника ГСУ ГУНП України.

### 3.3. СЛІДЧИЙ ПІДРОЗДІЛ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ОРГАНУ ПОЛІЦІЯ ЯК ОРГАН, ЩО БЕЗПОСЕРЕДНЬО ЗДІЙСНЮЄ КРИМІНАЛЬНЕ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ

Слідчий відділ (відділення) є структурним підрозділом міського, районного, лінійного управління (відділу) головного управління, управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті (далі – слідчий відділ), який здійснює розслідування кримінальних правопорушень, що належать до підслідності слідчих органів внутрішніх справ.

Слідчий відділ у своїй діяльності керується Конституцією України, Кримінальним кодексом України, Кримінальним процесуальним кодексом України, іншими законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, рішеннями Конституційного Суду України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких дана Верховною Радою України, іншими нормативно-правовими актами з питань досудового розслідування, наказами, дорученнями і рішеннями Головного слідчого управління МВС України, слідчого управління (відділу) головного управління, управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі.

Діяльність слідчого відділу здійснюється відповідно до принципів забезпечення прав і свобод людини та громадянина, законності, гуманізму, презумпції невинуватості, а також на основі тісної взаємодії з органами та підрозділами внутрішніх справ та органами державної влади, органами місцевого самоврядування і громадськими організаціями, координації дій з іншими правоохоронними органами.

Штатний розпис слідчого відділу та зміни до нього затверджуються МВС України в установленому порядку.

Нагляд за додержанням законів у діяльності слідчого відділу здійснює відповідний прокурор у порядку, передбаченому КПК та законами України.

Відповідно до п. 2 «Типового положення про слідчий відділ (відділення) міського, районного, лінійного управління (відділу) головного управління, управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті», **до основних завдань слідчого відділу належать такі:**

1. Забезпечення у межах повноважень виконання законодавства України про належну організацію досудового розслідування криміна-

льних правопорушень, які підслідні слідчим органів внутрішніх справ.

2. Своєчасний розгляд заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, що підслідні слідчим органів внутрішніх справ, внесення відповідних відомостей про них до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР) та досудове розслідування кримінальних правопорушень.

3. Дотримання процесуальних строків при досудовому розслідуванні. Забезпечення встановленого порядку їх продовження.

4. Дотримання вимог законодавства при розслідуванні кримінальних правопорушень.

5. Організація взаємодії з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ.

6. Обґрунтоване прийняття рішень про зупинення досудового розслідування або закриття кримінального провадження.

7. Відшкодування шкоди, завданої кримінальними правопорушеннями.

8. Інформування населення через засоби масової інформації про виявлені в ході розслідування кримінальних правопорушень причини й умови, що сприяють учиненню кримінальних правопорушень.

9. Дотримання обліково-реєстраційної дисципліни слідчими при розслідуванні кримінальних правопорушень.

10. Забезпечення процесуальної самостійності слідчих.

*Відповідно до поставлених завдань слідчий відділ забезпечує:*

1. Розгляд заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення слідчими, дотримання ними обліково-реєстраційної дисципліни, своєчасне та повне унесення відомостей про кримінальні правопорушення до ЄРДР.

2. Проведення всебічного, повного та неупередженого досудового розслідування кримінальних правопорушень, підслідних слідчим органів Національної поліції.

3. Ужиття заходів з покращення якості досудового розслідування, дотримання процесуальних строків розслідування кримінальних правопорушень, забезпечення прав і законних інтересів громадян.

4. Організацію взаємодії при реалізації матеріалів оперативно-розшукової діяльності та досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень з органами і підрозділами Національної поліції, що здійснюють оперативно-розшукову, експертну діяльність, та органами прокуратури.

5. Узагальнення та аналіз роботи слідчих з відшкодування за-



вданої кримінальними правопорушеннями шкоди, відновлення порушених прав і інтересів громадян, установ, підприємств та організацій, потерпілих від кримінальних правопорушень. Ужиття заходів щодо вдосконалення цієї діяльності.

6. Упровадження передових методів розслідування і використання технічних засобів при виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень.

7. Забезпечення контролю за дотриманням уповноваженими службовими особами встановленого строку при доставленні затриманої особи до слідчого. У разі наявності підстав для обґрунтованої підозри, що доставлення затриманої особи тривало довше, ніж це необхідно, проводить перевірку для вирішення питання про відповідальність винуватих у цьому осіб.

8. Забезпечення контролю за своєчасним та якісним виконанням оперативними підрозділами письмових доручень слідчих, наданих у кримінальних провадженнях. У разі допущених порушень уносить пропозиції начальнику територіального органу внутрішніх справ щодо проведення за такими фактами службових розслідувань та вжиття заходів реагування до винних службових осіб.

9. Облік виїзду слідчих на місця подій, проведення ними оглядів, у тому числі до внесення відомостей до ЄРДР, вилучення речей, документів, слідів кримінального правопорушення та їх своєчасне надіслання на експертне дослідження.

10. Облік кримінальних проваджень про кримінальні правопорушення, відомості про які внесені слідчими до ЄРДР, а також переданих прокурором до слідчого відділу для проведення досудового розслідування.

11. Проведення чергових та позачергових інвентаризацій наявних у слідчому відділі кримінальних проваджень у порядку, передбаченому нормативно-правовими актами МВС України.

12. Ведення контрольньо-наглядних справ у кримінальних провадженнях, які розслідуються слідчими.

13. Обов'язкове планування розслідування в кожному кримінальному провадженні, а також поточне і календарне планування роботи кожним слідчим.

14. Облік затриманих слідчими осіб, які підозрюються в учиненні злочину, а також підозрюваних, яким обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою.

15. Облік речових доказів у кримінальних провадженнях, цінно-

стей та іншого майна, тимчасово вилучених у ході досудового розслідування; контроль за їх зберіганням та передачею.

16. Облік кримінальних правопорушень, додатково виявлених у ході досудового розслідування, кримінальних правопорушень, які виявлені слідчими, а також за їх участі, у тому числі кримінальних правопорушень минулих років.

17. Складання до 28 числа кожного місяця і організацію виконання в повному обсязі графіків досудових розслідувань, у тому числі про кримінальні правопорушення минулих років, перспективних до закінчення.

18. Облік кримінальних проваджень, досудове розслідування в яких зупинене, та забезпечення контролю за прийняттям таких рішень слідчими.

19. Якісний та своєчасний розгляд актів прокурорського реагування, рішень слідчого судді, суду, вжиття організаційних і практичних заходів щодо усунення недоліків.

20. Організацію роботи з об'єктивного визначення процесуальних витрат при проведенні досудового розслідування кримінальних правопорушень, належного їх відображення та якісного документального оформлення з метою подальшого відшкодування в установленому КПК та законодавством порядку.

21. Забезпечення контролю за об'єктивністю та своєчасністю внесення відомостей до ЄРДР про рух кримінальних проваджень і результати роботи слідчих.

22. Проведення щомісяця (з 25 по 30 число) звірок з підрозділами інформаційно-аналітичного забезпечення щодо достовірності облікованих слідчими відомостей в ЄРДР про загальну кількість розслідуваних кримінальних правопорушень, а також достовірності обліку зупинених проваджень кримінальних проваджень та залишку нерозслідуваних кримінальних проваджень, у тому числі тих, які розслідуються понад установлені КПК строки; відомостей про відшкодування завданої шкоди, а також інші визначені в установленому порядку статистичні дані. Ужиття організаційних і профілактичних заходів щодо усунення недоліків в обліково-статистичній роботі.

23. Направлення спецповідомлень до слідчого управління (відділу) ГУНП за фактами:

– порушення встановлених КПК строків унесення відомостей до ЄРДР, неінформування прокурора про початок досудового розслідування;

- звільнення осіб, затриманих за підозрою в учиненні злочину, з ізоляторів тимчасового тримання органів внутрішніх справ України безпосередньо слідчим або службовою особою, відповідальною за перебування затриманих, без подання слідчим клопотання прокурору про обрання запобіжного заходу;
- скасування прокурором постанови слідчого про закриття кримінального провадження;
- постановлення слідчим суддею ухвали про скасування рішень слідчого або якою зобов'язано слідчого припинити певну дію чи вчинити певну дію;
- постановлення судом під час судового провадження ухвали про закриття кримінального провадження за відсутністю в діянні складу кримінального правопорушення;
- ухвалення судом виправдувального вироку;
- інших суттєвих порушень слідчими вимог кримінального процесуального законодавства.

24. Розгляд і вирішення відповідно до законодавства звернень громадян, запитів на інформацію органів державної влади і місцевого самоврядування, що надходять до територіальних органів внутрішніх справ у зв'язку з провадженням досудового розслідування.

25. Систематизацію змін до кримінального та кримінального процесуального законодавства, яке застосовується при розслідуванні кримінальних правопорушень, шляхом формування бібліотеки і поповнення її літературою та офіційними виданнями, в яких публікуються зміни до законодавства.

26. Дотримання службової дисципліни в діяльності слідчих, ужиття заходів з недопущення надзвичайних подій за участю особового складу, підвищення рівня професійної майстерності підлеглих.

На слідчий відділ не може бути покладено виконання функцій, не передбачених кримінальним процесуальним законодавством і цим Положенням, інакше ніж за прямим наказом (дорученням) про це начальника ГСУ ГУНП України або начальника слідчого управління (відділу) ГУНП.

### **Питання до самоконтролю**

1. Структура, завдання та функції Головного слідчого управління Національної поліції України.
2. Структура, завдання та функції слідчих управлінь (відділів)

ГУНП, ГУНП України в областях.

3. Роль та місце начальника слідчого підрозділу територіального органу Національної поліції у забезпеченні завдань, покладених на підрозділ.

4. Основні завдання та функції слідчого підрозділу.

5. Повноваження начальників слідчих управлінь (відділів) ГУНП, ГУНП України в областях.

### **Рекомендована література**

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 року № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/ed20120413/paran2#n2>

2. Криміналістика : учебник / под ред. Т.А. Седовой, А.А. Эскархопуло. – СПб. : Лань, 2001. – 928 с.

3. Про організацію діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України : наказ МВС України № 686 від 09.08.2012 р.

4. Положення про органи досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.

5. Положення про Головне слідче управління МВС України, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.

6. Типове положення про слідче управління (відділ) головного управління, управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.

7. Типове положення про слідчий відділ (відділення) міського, районного, лінійного управління (відділу) головного управління, управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.

8. Про організацію взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень : наказ МВС № 700 від 14.08.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://do№umvd.d№.ua/>.

9. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень, затверджена наказом МВС України № 700 від 14.08.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>

## Розділ 4. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КЕРІВНИЦТВО СЛІДЧОЮ ТА СЛІДЧО-ОПЕРАТИВНОЮ ГРУПОЮ

*4.1. Особливості процесуального керівництва слідчо-оперативною групою.*

*4.2. Створення слідчо-оперативної групи для досудового розслідування кримінальних правопорушень.*

*Питання до самоконтролю*

*Рекомендована література*

### **4.1. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КЕРІВНИЦТВА СЛІДЧО-ОПЕРАТИВНОЮ ГРУПОЮ**

Взаємодія слідчого з іншими органами Національної поліції розпочинається з моменту надходженні заяви або повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення, в яких наявні відомості, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення. Оскільки в такому разі відомчі НПА, а саме: п.п. 2.1, 2.2 Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень (далі – Інструкція); п. 3.5 наказу МВС України № 1050 від 19.11.2012 р.; п.п. 2.1, 5.3 наказу МВС України № 940 від 22.10.2012 р., зобов'язують оперативного чергового територіального ОВС здійснити такі дії: 1) негайно надати її начальнику слідчого підрозділу, який визначає слідчого, що здійснюватиме досудове розслідування, та поінформувати начальника територіального ОВС; 2) організувати своєчасне направлення на місце події слідчо-оперативної групи (далі – СОГ) у повному складі.

*Начальник територіального органу Національної поліції* організовує своєчасне направлення на місце події СОГ у повному складі.

СОГ створюються при чергових частинах територіальних органів Національної поліції. Склад цих груп формується з працівників органів Національної поліції відповідно до графіка чергування, за-

твердженого начальником територіального органу Національної поліції та погодженого з начальником слідчого підрозділу.

Відповідно до ст. 214 КПК України та п. 2.2. Інструкції, на слідчого покладається обов'язок невідкладно, але не пізніше 24 годин, внести відомості про кримінальне правопорушення до ЄРДР. У більшості випадків внесення відомостей до ЄРДР відбувається вже після з'ясування обставин кримінального правопорушення членами СОГ.

КПК України не передбачає порядок створення, формування, організацію роботи СОГ, повноваження та особливості взаємодії членів СОГ, натомість ці питання знайшли свою регламентацію більшою мірою – в наказі МВС України № 940 від 22.10.2012 р., меншою – в 2 Розділі Інструкції.

**Метою створення СОГ** є забезпечення реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення та інші події.

**Завданням СОГ** є виявлення, фіксація, кваліфіковане вилучення та пакування слідів кримінального правопорушення, речових доказів, встановлення свідків та потерпілих, з'ясування обставин кримінального правопорушення, що мають значення для всебічного, повного і неупередженого їх дослідження та встановлення осіб, причетних до його вчинення.

**Види СОГ:** основна та додаткова.

**Склад СОГ** формується з працівників Національної поліції відповідно до графіка чергування, затвердженого начальником територіального органу Національної поліції та погодженого з начальником слідчого підрозділу.

До складу СОГ в обов'язковому порядку повинні входити: слідчий (старший СОГ), співробітники оперативного підрозділу та спеціаліст-криміналіст. Також до складу СОГ за необхідності можуть входити працівники інших підрозділів Національної поліції: дільничні інспектори міліції, працівники ДАІ, кінолог із службово-розшуковими собаками, психолог. З урахуванням оперативної ситуації та штатної чисельності міськрайліноргану до складу СОГ можуть включатися працівники інших служб (п.п. 6.1–6.4 наказу МВС України № 940 від 22.10.2012 р. та п.п. 2.4, 2.5, 9.1, 10.1 Інструкції).

**Час збору до виїзду СОГ** залежить від її виду, але загальний строк прибуття працівників ОВС на місце вчинення кримінальних правопорушень та інших подій не повинен перевищувати часу збору до виїзду та часу, мінімально необхідного для подолання відстані від органу Національної поліції до місця події (з урахуванням особливостей міс-

цевості, погодних та дорожніх умов). Після прибуття на місце події старший СОГ (слідчий) зобов'язаний поінформувати чергового про час фактичного прибуття на місце події (2 Розділ наказу МВС України № 940).

**Повноваження членів СОГ** під час реагування на кримінальні правопорушення та інші події регламентовано в КПК України, п.п. 2.6–2.10 Інструкції та в 3 Розділі наказу МВС України № 940.

Відповідно до п. 2.6 Інструкції, *члени СОГ* після прибуття на місце події здійснюють такі заходи:

- з'ясовують обставини вчинення кримінального правопорушення;
- встановлюють свідків;
- встановлюють прикмети осіб, які вчинили кримінальне правопорушення та ймовірні шляхи їх відходу;
- у разі необхідності вживають заходів для переслідування транспортних засобів, якими заволоділи особи, що вчинили кримінальне правопорушення, або тих, що використовувалися при його вчиненні;
- беруть участь у розшуку та затриманні осіб, які підозрюються в учиненні цих кримінальних правопорушень.

Залежно від того, чи внесені відомості про кримінальне правопорушення до ЄРДР, чи ні – суттєво різняться і повноваження членів СОГ.

При надходженні до органу внутрішніх справ заяви або повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення **оперативний черговий** територіального органу Національної поліції (далі – оперативний черговий) зобов'язаний негайно надати її начальнику слідчого підрозділу, який визначає слідчого, що здійснюватиме досудове розслідування, а також поінформувати начальника територіального органу Національної поліції.

Так, до початку досудового розслідування, тобто до внесення відомостей до ЄРДР, члени СОГ уповноважені на здійснення таких процесуальних та організаційних дій:

**слідчий:**

- здійснювати керівництво діями інших членів СОГ (п. 2.7.1 Інструкції);
- за наявності підстав інформувати оперативного чергового про залучення додаткових сил і засобів для документування усіх обставин учиненого кримінального правопорушення (п. 2.7.3. Інструкції);
- відповідно до ч. 3 ст. 214 КПК, спільно з членами групи, залученими спеціалістами, запрошеними потерпілим, свідками та іншими

учасниками кримінального провадження проводити огляд місця події, у ході якого в установленому КПК України порядку фіксувати відомості про обставини учинення кримінального правопорушення;

- у випадках, передбачених ч. 1 ст. 208 КПК, здійснювати затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, за який передбачено покарання у виді позбавлення волі;

- під час огляду місця події або під час обшуку затриманої особи тимчасово вилучати речі і документи, які відповідають вимогам, що закріплені в ч. 2 ст. 167 КПК (ст.ст. 167, 168 КПК);

- отримувати пояснення (ст. 95 КПК);

- інші дії, які передбачені 3 Розділом наказу МВС України № 940.

***працівник оперативного підрозділу:***

- здійснювати поквартирний чи подвірний обхід з метою виявлення свідків учиненого кримінального правопорушення, збирання відомостей, що можуть бути використані як докази (п. 2.8.1 Інструкції);

- установлювати час, місце і обставини вчинення кримінального правопорушення; кількість причетних до його вчинення осіб, їх прикмети; наявність у них зброї, транспортних засобів, слідів на одязі чи тілі, які могли залишитися через опір потерпілих або при подоланні перешкод; індивідуальні ознаки викрадених речей; напрямок, в якому вони зникли, інші відомості, необхідні для встановлення осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (п. 2.8.2 Інструкції);

- негайно інформувати слідчого про одержані дані щодо обставин вчинення кримінального правопорушення та причетних до нього осіб для їх подальшої фіксації шляхом проведення СРД та НСРД (п. 2.8.3 Інструкції);

- брати участь у проведенні огляду місця події (ч. 3 ст. 214 КПК);

- затримувати особу, підозрювану у вчиненні злочину (ст. 208 КПК);

- здійснювати тимчасове вилучення майна під час обшуку затриманої особи (ст. 168 КПК);

- отримувати пояснення (ст. 95 КПК);

- інші дії, які передбачені 3 Розділом наказу МВС України № 940.

***спеціаліст-криміналіст:***

- надавати консультації слідчому з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок (п. 2.9.1 Інструкції);

- з використанням спеціальних знань та навичок, науково-технічних засобів і спеціального обладнання проводити вимірювання,



фотографування, звуко- чи відеозапис, складати плани і схеми, виготовляти графічні зображення оглянутого місця чи окремих речей (п. 2.9.2 Інструкції);

- виявляти, фіксувати, здійснювати вилучення та пакування матеріальних об'єктів, які несуть на собі слідову інформацію вчиненого правопорушення (п. 2.9.3 Інструкції);

- проводити експрес-аналіз за зовнішніми характеристиками вилучених об'єктів (без надання письмового висновку), звертати увагу слідчого на фактичні дані, що мають значення для розслідування обставин кримінального правопорушення (п. 2.9.4 Інструкції).

Після прибуття на місце події члени СОГ з'ясовують обставини вчинення кримінального правопорушення, встановлюють свідків, прикмети осіб, які вчинили кримінальне правопорушення та ймовірні шляхи їх відходу. У разі необхідності вживають заходів для переслідування транспортних засобів, якими заволоділи особи, що вчинили кримінальне правопорушення, або тих, що використовувалися при його вчиненні. Беруть участь у розшуку та затриманні осіб, які підозрюються в учиненні цих кримінальних правопорушень.

Після внесення відомостей до ЄРДР слідчий уповноважений на проведення будь-яких процесуальних дій, які він може здійснювати під час досудового розслідування, в тому числі надавати письмові доручення співробітникам оперативних підрозділів про проведення СРД та НСРД. Працівники оперативних підрозділів у складі СОГ, окрім вищевказаних повноважень, можуть проводити СРД та НСРД за письмовим дорученням слідчого та під час їх виконання користуватися повноваженнями слідчого.

## **4.2. СТВОРЕННЯ СЛІДЧО-ОПЕРАТИВНОЇ ГРУПИ ДЛЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ**

Для швидкого та повного розслідування тяжких, особливо тяжких злочинів, а також кримінальних правопорушень, які викликали значний суспільний резонанс, утворюються СОГ.

Відповідно до п. 4.2. Інструкції, утворення СОГ здійснюється за наказом начальника територіального органу Національної поліції, погодженого з начальником слідчого підрозділу. При цьому керівником СОГ є слідчий, який визначений начальником слідчого підрозділу

здійснювати досудове розслідування кримінального правопорушення.

До складу СОГ, як правило, включаються співробітники, які брали участь в огляді місця події. У разі потреби залучаються дільничні інспектори поліції, на території обслуговування яких учинено кримінальне правопорушення, співробітники інших органів та підрозділів Національної поліції.

Забороняється здійснювати заміну оперативних працівників, що включені до складу слідчо-оперативної групи, без узгодження зі слідчим (керівником групи) або керівником органу досудового розслідування.

Контроль за роботою СОГ покладається на начальника слідчого підрозділу, який за погодженням з начальником територіального органу Національної поліції має право організувати проведення оперативних нарад за участю слідчих та працівників інших органів і підрозділів Національної поліції з питань виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, у тому числі стану виконання доручень слідчих та взаємодії служб.

Для організації розслідування тяжких та особливо тяжких злочинів, учинених у минулі роки, наказом начальника територіального органу Національної поліції, погодженого з начальником слідчого підрозділу, створюються спеціалізовані постійно діючі СОГ.

Для досудового розслідування кримінальних правопорушень, учинених на території декількох районів регіону, наказом начальника ГУНП, погодженим з начальником слідчого управління (відділу) ГУНП, може створюватися СОГ ГУНП.

Контроль за її роботою покладається на слідче управління (відділ) ГУНП.

Для досудового розслідування кримінальних правопорушень, учинених на території декількох областей (регіонів), наказом МВС може створюватися міжрегіональна СОГ.

Контроль за її роботою покладається на Головне слідче управління Національної поліції України або слідче управління (відділ) ГУНП, на території обслуговування якого вчинено найбільшу кількість кримінальних правопорушень.

**Організація роботи СОГ під час досудового розслідування кримінальних правопорушень** здійснюється на підставі планів проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, в яких відображаються версії учинення кримінального правопорушення, конкретні виконавці та терміни виконання.

При цьому оперативне супроводження досудового розслідування забезпечується з моменту створення СОГ і до ухвалення судом вироку або постановлення ухвали, які набрали законної сили, а також у разі закриття кримінального провадження.

Згідно з п. 5.2. Інструкції оперативні працівники, включені до складу СОГ, щотижнево інформують слідчого – керівника СОГ – про стан виконання наданих письмових доручень та запланованих заходів, а на його вимогу надають документи, що підтверджують обсяги проведеної ними роботи. Результати роботи СОГ з виявлення осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, щомісяця розглядаються на оперативних нарадах при начальникові слідчого підрозділу у присутності начальника територіального органу Національної поліції та керівників його структурних підрозділів, а стан досудового розслідування кримінальних проваджень, які викликали значний суспільний резонанс, – щотижнево.

### **Питання до самоконтролю**

1. Склад слідчо-оперативної групи.
2. Керівництво слідчо-оперативною групою.
3. Розподіл повноважень, предмета відання між учасниками слідчо-оперативної групи на різних рівнях.
4. Повноваження слідчого у складі СОГ.
5. Організація роботи СОГ під час досудового розслідування кримінальних правопорушень.

### **Рекомендована література**

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 року № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/ed20120413/paran2#n2>
2. Криміналістика : учебник / под ред. Т.А. Седовой, А.А. Эскархопуло. – СПб. : Лань, 2001. – 928 с.
3. Про організацію діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України : наказ МВС України № 686 від 09.08.2012 р.
4. Положення про органи досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.
5. Положення про Головне слідче управління МВС України, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.

6. Типове положення про слідче управління (відділ) головного управління, управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.

7. Типове положення про слідчий відділ (відділення) міського, районного, лінійного управління (відділу) головного управління, управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.

8. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень, затверджена наказом МВС України № 700 від 14.08.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>

## **Розділ 5. РОЛЬ КЕРІВНИКА СЛІДЧОГО ПІДРОЗДІЛУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ**

*5.1. Функції керівника слідчого підрозділу Національної поліції України.*

*5.2. Права та обов'язки керівника слідчого підрозділу Національної поліції України.*

*5.3. Організаційне та процесуальне керівництво слідчим підрозділом Національної поліції України.*

*Питання до самоконтролю*

*Рекомендована література*

### **5.1. ФУНКЦІЇ КЕРІВНИКА СЛІДЧОГО ПІДРОЗДІЛУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ**

Процесуалісти визначають такі функції начальника слідчого відділу: процесуальний контроль, процесуальне керівництво, організація розслідування, кримінальне переслідування.

За визначенням О.В. Хімичової, процесуальний контроль на досудових стадіях судочинства є самостійною функцією управління.

Так, основною кримінально-процесуальною функцією начальника слідчого відділу, на думку О.В. Хімичової, є процесуальний контроль, який на досудових стадіях судочинства є самостійною функцією управління та включає рівні: констатації, виявлення, аналізу й оцінки відхилень або тенденцій, які ведуть до них, коригування. Контроль обумовлений діяльністю, яка здійснюється або вже здійснилася, і призначений для виявлення порушення її нормального перебігу.

Залишаючись на позиції розподілу функцій керівника слідчого підрозділу на процесуальні та організаційно-управлінські, О.В. Победкін та Є.О. Новіков роблять висновок, що під час безпосереднього розслідування кримінальної справи керівник слідчого підрозділу здійснює функцію обвинувачення, котра хоча й є основним напрям-

ком кримінально-процесуальної діяльності, проте, у діяльності керівника слідчого підрозділу реалізується як його додаткова функція. Щодо основних процесуальних функцій вказані автори зазначають, що їх виконання пов'язане з діяльністю керівника слідчого підрозділу як суб'єкта кримінального процесу щодо розслідування кримінальної справи слідчим або слідчою групою, та вважають основною процесуальною функцією процесуальний контроль, який проявляється саме у процесуальному керівництві кримінально-процесуальною діяльністю слідчого.

Підтримує визнання процесуального відомчого контролю як кримінально-процесуальної функції начальника слідчого відділу І.В. Гловюк. Процесуальне керівництво діяльністю слідчих, на думку авторки, є проявом відомчого процесуального контролю начальника слідчого відділу. Процесуальний контроль при цьому пов'язується з діяльністю начальника слідчого відділу щодо розслідування слідчим певної кримінальної справи, а процесуальне керівництво – керівництво діяльністю ввіреного слідчого підрозділу.

Начальник слідчого відділу може мати заступника (заступників). Кількість посад заступників начальника слідчого відділу визначається відповідно до нормативів, установлених наказами МВС України.

## **5.2. ПРАВА ТА ОBOB'ЯЗКИ КЕРІВНИКА СЛІДЧОГО ПІДРОЗДІЛУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ**

Процесуальний статус керівника слідчого підрозділу органів внутрішніх справ визначається кримінальним процесуальним законодавством, що охоплює Конституцією України, Кримінальний процесуальний кодекс України, інші закони та нормативно-правові акти України, котрі регулюють діяльність органів досудового розслідування.

***Начальник слідчого відділу, крім повноважень, передбачених КПК України, має такі:***

1. У встановленому порядку вносить пропозиції начальнику слідчого управління (відділу) ГУНП щодо прийому кандидатів на службу до органів внутрішніх справ, а також призначення на посади, звільнення з посад та/або органів внутрішніх справ своїх заступників та підпорядкованих слідчих, а також присвоєння їм спеціальних звань.

2. Визначає і затверджує функціональні обов'язки особового складу слідчого відділу та установлює спеціалізацію слідчих у розс-

лідуюванні окремих категорій кримінальних правопорушень.

3. Надає пропозиції до поточного плану роботи територіального органу внутрішніх справ щодо вжиття заходів, необхідних для покращення роботи слідчого відділу, в тому числі усунення допущених прорахунків. Забезпечує виконання запланованих заходів.

4. Розглядає заяви і повідомлення про кримінальні правопорушення, що надходять до органу внутрішніх справ, а також інші матеріали про кримінальні правопорушення, виявлені органом внутрішніх справ, і забезпечує невідкладне, але не пізніше 24 годин після надходження, внесення слідчими відповідних відомостей до ЄРДР.

5. Забезпечує своєчасний виїзд слідчих на місця подій за заявами і повідомленнями про кримінальні правопорушення, які належать до підслідності слідчих органів Національної поліції, та якісну роботу з документування протиправних дій.

Особисто виїжджає на місця вчинення вмісних убивств, інших особливо тяжких злочинів, а також кримінальних правопорушень, які викликають значний суспільний резонанс.

6. Вивчає кримінальні провадження про тяжкі та особливо тяжкі злочини, в яких у 10-денний строк після внесення слідчим відомостей до ЄРДР не складено письмове повідомлення про підозру. За результатами надає слідчому письмові вказівки, контролює їх виконання.

7. Щомісяця формує перспективний план розслідування кримінальних правопорушень, який подає до слідчого управління (відділу) ГУНП не пізніше 30 числа поточного місяця. Забезпечує його дотримання.

8. Забезпечує щомісячне складання планів розслідування кримінальних правопорушень минулих років. Копії планів надсилає до слідчого управління (відділу) ГУНП для здійснення контролю.

9. Здійснює контроль за:

– своєчасністю та повнотою внесення відомостей до ЄРДР, відповідністю даних про попередню правову кваліфікацію кримінальних правопорушень матеріалам кримінального провадження;

– станом розслідування кримінальних правопорушень у розумні строки, у тому числі в яких після повідомлення особі про підозру в учиненні кримінального проступку закінчується місячний термін, та в яких після повідомлення особі про підозру в учиненні кримінального правопорушення закінчується двомісячний термін. Уживає заходів щодо завершення в них досудового розслідування в максимально стислі строки. У необхідних випадках забезпечує продовження стро-

ків досудового розслідування в установленому КПК порядку;

– достовірністю даних про розслідування кримінальних правопорушень, їх рухом та об'єктивністю відображення відомостей в ЄРДР і статистичних звітах;

– своєчасністю здачі до архіву підрозділів інформаційно-аналітичного забезпечення закритих кримінальних проваджень.

10. Заслуховує слідчих, інших службових осіб, уповноважених на проведення досудового розслідування, з питань розслідування кримінальних правопорушень.

11. Організовує проведення оперативних нарад за участю працівників слідчого відділу та інших органів і підрозділів внутрішніх справ з питань виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, у тому числі стану виконання доручень слідчих та взаємодії служб.

12. Запобігає фактам утручання у процесуальну діяльність слідчих осіб, що не мають на те законних повноважень. Про їх виявлення негайно доповідає начальнику слідчого управління (відділу) ГУМВС, УМВС.

13. Аналізує оперативну обстановку, стан роботи з розслідування кримінальних правопорушень.

14. Веде облік роботи слідчого відділу та кожного слідчого окремо, за якими визначає результати їх діяльності.

15. Перевіряє якість і своєчасність виконання письмових доручень слідчих про проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій працівниками відповідних оперативних підрозділів, узагальнює результати цієї роботи. У разі неналежного виконання доручення слідчого вносить пропозиції начальнику територіального органу внутрішніх справ щодо вжиття заходів дисциплінарного впливу до винних у цьому службових осіб.

16. Щомісяця організовує перевірки зберігання вилучених з місць подій слідів, інших речових доказів та їх повне й ефективне використання при встановленні особи, яка вчинила кримінальне правопорушення.

17. Щороку до 5 січня подає до слідчого управління (відділу) ГУНП списки слідчих, які спеціалізуються на розслідуванні кримінальних правопорушень, скоєних проти життя та здоров'я особи; у сфері господарської та службової діяльності; дорожньо-транспортних пригод; скоєних неповнолітніми або за їх участю. Забезпечує дотримання спеціалізації при розслідуванні кримінальних правопорушень. У разі необхідності дострокового внесення змін до наказів, якими ви-



значено зазначену спеціалізацію, завчасно направляє до слідчого управління (відділу) ГУНП пропозиції щодо кандидатур для визначення слідчих, які спеціально уповноважені на здійснення досудових розслідувань окремих категорій кримінальних правопорушень.

18. Надає письмові вказівки у кримінальних провадженнях у порядку, передбаченому КПК.

19. Щомісяця разом зі звітом про результати роботи слідчого відділу подає (за необхідності) до слідчого управління (відділу) ГУНП подання про заохочення слідчих та накладення на них дисциплінарних стягнень.

20. Щомісяця складає в установленому порядку статистичний звіт про роботу органу досудового розслідування. Забезпечує відображення в ньому об'єктивних статистичних даних про облік кримінальних правопорушень, осіб, які їх учинили, рух кримінальних проваджень та інших зазначених відомостей.

21. Забезпечує впровадження у практичну діяльність слідчих передового досвіду і нових методів розслідування.

22. Аналізує стан матеріально-технічного забезпечення слідчих та щоквартально інформує про наявні недоліки з цих питань начальника слідчого управління (відділу) ГУНП.

23. Особисто проводить зі слідчими заняття в системі службової підготовки, забезпечує своєчасне внесення змін та доповнень до контрольних примірників Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України і вивчення кожним працівником змін до законодавства та інших нормативно-правових актів, що регламентують діяльність органів досудового розслідування та наявної судової практики.

24. Розглядає подання прокурора, рішення слідчого судді, суду про порушення норм кримінального процесуального законодавства. За результатами вживає заходів з усунення недоліків у роботі конкретних слідчих та слідчого відділу в цілому.

25. У межах компетенції представляє слідчий відділ в органах виконавчої влади та місцевого самоврядування, інших установах, підприємствах і організаціях.

26. Бере безпосередню участь у вирішенні питань соціального забезпечення та побутового влаштування слідчих.

На період тимчасової відсутності начальника слідчого відділу його обов'язки виконує заступник або інший працівник слідчого відділу згідно з функціональними обов'язками.

Можна виділити інші функції керівника слідчого підрозділу ор-

ганів внутрішніх справ, але останні все одно будуть пов'язані або з керівництвом слідчим підрозділом, або з безпосереднім розслідуванням кримінальних правопорушень.

Відповідно до положень КПК України керівник органу досудового розслідування організовує досудове розслідування.

***Керівник органу досудового розслідування уповноважений:***

1) визначати слідчого (слідчих), який здійснюватиме досудове розслідування, а у випадках здійснення досудового розслідування слідчою групою – визначати старшого слідчої групи, який керуватиме діями інших слідчих;

2) відсторонювати слідчого від проведення досудового розслідування вмотивованою постановою за ініціативою прокурора або з власної ініціативи з наступним повідомленням прокурора та призначати іншого слідчого за наявності підстав, передбачених КПК, для його відводу або у разі неефективного досудового розслідування;

3) ознайомлюватися з матеріалами досудового розслідування, давати слідчому письмові вказівки, які не можуть суперечити рішенням та вказівкам прокурора;

4) вживати заходів щодо усунення порушень вимог законодавства у випадку їх допущення слідчим;

5) погоджувати проведення слідчих (розшукових) дій та продовжувати строк їх проведення у випадках, передбачених КПК;

6) здійснювати досудове розслідування, користуючись при цьому повноваженнями слідчого;

7) здійснювати інші повноваження, передбачені КПК.

Керівник органу досудового розслідування зобов'язаний виконувати доручення та вказівки прокурора, які даються у письмовій формі. Невиконання керівником органу досудового розслідування законних вказівок та доручень прокурора, наданих у порядку, передбаченому КПК, тягне за собою передбачену законом відповідальність.

На період тимчасової відсутності начальника слідчого підрозділу його обов'язки виконує заступник начальника слідчого відділу (відділення).

Отже, у цьому питанні ми розглянули процесуальний статус керівника слідчого підрозділу органів внутрішніх справ. Усі повноваження останнього за спрямованістю можна поділити на організаційні та процесуальні. Перші стосуються безпосередньої організації роботи слідчого підрозділу, інші – кримінального провадження, здійснюваного слідчим вказаного підрозділу.

### 5.3. ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНЕ КЕРІВНИЦТВО СЛІДЧИМ ПІДРОЗДІЛОМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

С.А. Табаков зазначає, що можливість оцінки не лише законності, але й доцільності процесуальних дій, є однією з ознак процесуального контролю на досудовому слідстві.

Цікавою є теза І.В. Гловюк щодо того, що відомчий контроль за своєю правовою природою поділяється на види: адміністративний та процесуальний, тобто поняття відомчий контроль є родовим стосовно поняття процесуального відомчого контролю.

До елементів процесуального керівництва начальника слідчого відділу Є.І. Воронін відносить письмові вказівки, вимогу їх виконання, передавання кримінальної справи від одного слідчого до іншого, доручення розслідування декільком слідчим.

Хоча Ф.М. Ягофаров визначає начальника слідчого відділу як суб'єкта, що виконує функцію обвинувачення, його задачею вважає організацію роботи слідчих.

О.В. Хімчова підтримує позицію інших науковців про те, що його роль та призначення, як учасника кримінального судочинства, полягає у тому, щоб належним чином *організувати* кримінальну процесуальну діяльність у підлеглому підрозділі, тобто використовуючи передбачені кримінально-процесуальним законом засоби, *керувати розслідуванням*.

З урахуванням специфіки предметної діяльності органів досудового слідства, С.В. Валов поділяє управління на процесуальне та непроцесуальне (за ознаками зазначення правомірності в КПК, законах та інших нормативно-правових актах). У випадку поєднання під час дослідження процесуального і непроцесуального управління органами досудового слідства, на думку автора, необхідно вирішити задачу визначення поля (обсягу) та меж ефективного застосування процесуального та непроцесуального управління, формування адекватного співвідношення їх між собою відповідно до *цільового призначення управління*. При цьому цільовим призначенням процесуального управління, на думку С.В. Валова, є приведення діяльності органів досудового слідства у відповідність до вимог кримінально-процесуального закону, до рекомендацій криміналістики і наукової

організації праці.

Керівник органу досудового розслідування зобов'язаний виконувати доручення та вказівки прокурора, які даються у письмовій формі. Невиконання керівником органу досудового розслідування законних вказівок та доручень прокурора, наданих у порядку, передбаченому КПК України, тягне за собою передбачену законом відповідальність.

### **Питання до самоконтролю**

1. Процесуальні повноваження керівника слідчого підрозділу Національної поліції щодо керівництва та організації слідчої діяльності підлеглого йому підрозділу.
2. Адміністративні повноваження керівника слідчого підрозділу Національної поліції щодо керівництва та організації слідчої діяльності підлеглого йому підрозділу.
3. Відомчий нагляд керівника слідчого підрозділу.

### **Рекомендована література**

1. Баулін О.В. Роль відомчого процесуального контролю та прокурорського нагляду в реалізації принципу недоторканності особистого життя людини у досудових стадіях кримінального процесу / О.В. Баулін, А.В. Самодін // Вісник Луганської акад. внутр. справ МВС ім. 10-річчя незалежності України. Спец. вип. – 2005. – Ч. 1. – С. 146–154.
2. Ботвінов Р.Г. Характеристика функцій начальника слідчого відділу / Р.Г. Ботвінов // Вісник Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ. – 2010. – № 3(49). – С. 312–316.
3. Ботвінов Р.Г. Щодо розширення повноважень начальника слідчого відділу / Р.Г. Ботвінов // Вісник Луганського держ. ун-ту внутр. справ імені Е.О. Дідоренка. – 2010. – № 6. – Ч. 3. – С. 54–56.
4. Гловюк І.В. Процесуальний відомчий контроль як кримінально-процесуальна функція / І. В. Гловюк // Актуальні проблеми розкриття та розслідування злочинів у сучасних умовах : матер. Міжнародної наук.-практ. конф. (5 листопада 2010 року, м. Запоріжжя) : у 3-х ч. – Запоріжжя : Юрид. ін-т ДДУВС, 2010. – Ч. 1. – С. 16–19.
5. Городецька М.С. Кримінально-процесуальна компетенція слідчого органів внутрішніх справ : дис... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Городецька Марина Сергіївна. – Дніпропетровськ : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2010. – 271 с.
6. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попереджен-

ні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень, затверджена наказом МВС України № 700 від 14.08.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>

7. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 року № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/ed20120413/paran2#n2>

8. Леоненко М.І. Процесуальне керівництво досудовим слідством: межі відповідальності / М.І. Леоненко // Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики : матер. II Міжнар. наук.-практ. конф. (8 жовтня 2010 року). – Одеса, 2010. – Т. 2. – С. 188–190.

9. Лобойко Л.М. Кримінально-процесуальна компетенція : монографія / Л.М. Лобойко. – Дніпропетровськ : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2006. – 188 с.

10. Про організацію взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень : наказ МВС № 700 від 14.08.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://do№umvd.d№.ua/>.

11. Победкин А.В. Руководитель следственного органа (процессуальные и организационные аспекты) : монография / А.В. Победкин, Е.А. Новиков. – М. : Юрлитинформ, 2010. – 216 с.

12. Про організацію діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України : наказ МВС України № 686 від 09.08.2012 р.

13. Положення про органи досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.

## **Розділ 6. ОРГАНІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ З ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ**

*6.1. Поняття та правові основи взаємодії підрозділів досудового розслідування Національної поліції України з оперативними підрозділами.*

*6.2. Форми взаємодії підрозділів національної поліції під час проведення досудового розслідування*

*6.3. Взаємодія органів досудового розслідування з іншими структурними підрозділами органів Національної поліції України під час оголошення особи у розшук.*

*Питання до самоконтролю*

*Рекомендована література*

### **6.1. ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ ВЗАЄМОДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ З ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ**

Взаємодія – це філософське поняття, одна із загальних форм взаємозв'язку явищ і предметів, сутність якої полягає в зворотному впливі одного предмета чи явища на інший.

У юридичній науці при дослідженні досудового розслідування кримінальних правопорушень взаємодію інтерпретують як:

1) погоджену діяльність двох і більше суб'єктів, що вирішують ту саму проблему (завдання) різними методами і засобами правоохоронних органів, суб'єкти яких здійснюють розкриття і розслідування кримінальних правопорушень;

2) організаційно-тактичний прийом одержання нового знання, одержати яке окремо кожному суб'єкту взаємодії не завжди вдається;

3) організаційно-розпорядницьку діяльність, засновану на взаємній довірі сторін, об'єднаних єдиним завданням розкриття і розсліду-

вання кримінальних правопорушень і боротьби зі злочинністю взагалі.

Оскільки висвітлюватиметься взаємодія саме під час проведення досудового розслідування, нагадаємо, що термін «досудове розслідування» розуміється в КПК України як стадія кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Як відомо, систему підрозділів Національної поліції складають центральний орган управління поліцією та територіальні органи поліції (ст.13 ЗУ «Про Національну поліцію»). До складу апарату центрального органу управління поліції входять організаційно поєднані структурні підрозділи, що забезпечують діяльність керівника поліції, а також виконання покладених на поліцію завдань. У складі поліції функціонують: 1) кримінальна поліція; 2) патрульна поліція; 3) органи досудового розслідування; 4) поліція охорони; 5) спеціальна поліція; 6) поліція особливого призначення. У системі поліції можуть утворюватися науково-дослідні установи та установи забезпечення.

Не вдаючись до більш детального дослідження структури Національної поліції, застосуємо соціально-юридичний підхід до з'ясування поняття та сутності взаємодії підрозділів Національної поліції під час проведення досудового розслідування.

В ЗУ «Про Національну поліцію» регламентації взаємодії поліції увага приділяється в наступних аспектах:

- 1) взаємодія поліції з органами державної влади та органами місцевого самоврядування (ст.5);
- 2) взаємодія з населенням на засадах партнерства (ст.11);
- 3) інформаційна взаємодія поліції з іншими органами державної влади України, органами правопорядку іноземних держав та міжнародними організаціями (ст.25);
- 4) взаємодія між керівниками територіальних органів поліції та представниками органів місцевого самоврядування (ст.88);
- 5) взаємодія в рамках спільних проектів з громадськістю (ст.89).

Таким чином, законодавець подбав, щоб:

- 1) поліція у процесі своєї діяльності взаємодіяла з органами правопорядку та іншими органами державної влади, а також органами місцевого самоврядування відповідно до закону та інших норматив-

но-правових актів (ст.5);

2) діяльність поліції здійснювалася в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і була спрямованою на задоволення їхніх потреб. З метою визначення причин та умов вчинення правопорушень планування службової діяльності органів і підрозділів поліції слід здійснювати з урахуванням специфіки регіону та проблем територіальних громад. Рівень довіри населення до поліції з 2015 року став основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції (ст.11). Переатестація колишніх працівників міліції з широким залученням громадськості постійно висвітлюється на сайті МВС України;

3) поліція в рамках інформаційно-аналітичної діяльності здійснювала інформаційну взаємодію з іншими органами державної влади України, органами правопорядку іноземних держав та міжнародними організаціями (ст.25). Ця взаємодія здійснюється з неухильним дотриманням Україною зобов'язань, що витікають з Конвенції про правову допомогу та правові відносини в цивільних, сімейних та кримінальних справах (Мінська Конвенція від 22 січня 1993 року), Інструкції про єдиний порядок здійснення міждержавного розшуку осіб, затвердженої рішенням Ради міністрів внутрішніх справ держав-учасниць СНД від 07 вересня 2007 року (м. Баку), Європейської Конвенції про міжнародну дійсність вироків від 1970 року тощо;

4) відповідно до ст. 88 ЗУ «Про Національну поліцію» керівники територіальних органів поліції проводили не менше одного разу на два місяці відкриті зустрічі з представниками органів місцевого самоврядування на рівнях областей, районів, міст та сіл з метою налагодження ефективної співпраці між поліцією та органами місцевого самоврядування і населенням. На таких зустрічах слід обговорювати діяльність поліції, визначати поточні проблеми та обирати найефективніші способи їх вирішення. Керівники територіальних органів поліції з метою підвищення авторитету та довіри населення до поліції систематично інформують громадськість про стан правопорядку та заходи, які вживаються для попередження правопорушень;

5) відповідно до ст.89 ЗУ «Про Національну поліцію» поліція взаємодіяла з громадськістю шляхом підготовки та виконання спільних проєктів, програм та заходів для задоволення потреб населення та покращення ефективності виконання поліцією покладених на неї завдань. Співпраця між поліцією та громадськістю спрямована на виявлення та



усунення проблем, пов'язаних із здійсненням поліцейської діяльності, і сприяння застосуванню сучасних методів для підвищення результативності та ефективності здійснення поліцейської діяльності.

Взаємодія підрозділів Національної поліції під час проведення досудового розслідування регламентується відомчими наказами МВС України. Відповідно до наказу МВС України №686 від 09 серпня 2012 року затверджено Інструкцію з організації діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України. Згідно з п.2.3 зазначеної Інструкції до планів роботи у частині, що стосується діяльності органів досудового розслідування, обов'язково повинні включатися комплексні заходи, спрямовані на своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні правопорушення; забезпечення негайного виїзду на місце подій слідчо-оперативних груп у повному складі; покращення взаємодії органу досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції при попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень; створення необхідних умов для успішного виконання слідчими покладених на них завдань.

Організація взаємодії органів досудового розслідування з органами та підрозділами, що здійснюють оперативно-розшукову, експертну діяльність, а також у межах компетенції з іншими правоохоронними органами, центральними органами виконавчої влади забезпечується, зокрема, шляхом: внесення начальником ГСУ Національної поліції України, першими заступниками начальників ГУНП - начальниками слідчих управлінь (відділів) пропозицій Міністру внутрішніх справ України, начальникам ГУНП відповідно, спрямованих на покращення організації діяльності органів досудового розслідування, а також взаємодії з іншими органами та підрозділами Національної поліції; якісної підготовки матеріалів з проблемних питань діяльності органів досудового розслідування та їх обговорення на колегіях МВС України, ГУНП, спільних колегіях і нарадах з іншими правоохоронними органами та прийняття конкретних і ефективних управлінських рішень.

Відповідальними за належну організацію взаємодії слідчих підрозділів з іншими органами та підрозділами Національної поліції при попередженні, виявленні й розслідуванні кримінальних правопорушень є начальники територіальних органів Національної поліції України та слідчих підрозділів. З цією метою начальнику територіального органу Національної поліції України надається право за погодженням з керівником слідчого підрозділу: включати слідчих до

складу слідчо-оперативної групи для виїзду на місце події за заявою або повідомленням про кримінальне правопорушення; створювати слідчо-оперативні групи для виявлення особи, яка вчинила кримінальне правопорушення.

З метою належної організації діяльності органів досудового розслідування начальник територіального органу Національної поліції України зобов'язаний, зокрема, забезпечувати належну взаємодію працівників оперативних та інших органів і підрозділів Національної поліції зі слідчими при попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень.

Питанням взаємодії із суспільством приділена увага й у Положенні про патрульну службу МВС, затвердженому наказом МВС України від 02 серпня 2015 року №796. У розділах 2, 3, 4 зазначеного Положення наголошено про необхідність співпраці та взаємодії із населенням, громадськими організаціями, іншими підрозділами органів Національної поліції, органами публічної влади, з метою запобігання правопорушенням, забезпечення безпеки, зниження рівня злочинності, а також установа довірливих відносин з населенням.

Аналізуючи нормативну базу поліцейської взаємодії, обов'язково слід звернути увагу на регламентованість цього аспекту діяльності в КПК України та відомчих нормативних актах.

В КПК України термін «взаємодія» використано лише 1 раз у 571 статті «Створення і діяльність спільних слідчих груп». У цій статті регламентується проведення досудового розслідування обставин кримінальних правопорушень, вчинених на територіях декількох держав, або у разі порушення інтересів декількох держав. У ч.3 ст.571 КПК України зазначено, що члени спільної слідчої групи безпосередньо взаємодіють між собою, узгоджують основні напрями досудового розслідування, проведення процесуальних дій, обмінюються отриманою інформацією. Координацію їх діяльності здійснює ініціатор створення спільної слідчої групи або один з її членів.

Втім, про взаємодію опосередковано йдеться в інших статтях КПК України, зокрема:

1) при регламентації виконання окремих процесуальних дій за запитом (дорученням) компетентних органів іноземних держав у рамках міжнародного співробітництва (ст.4 КПК України, розділ IX КПК України),

2) під час процесуального керівництва прокурором досудовим розслідуванням (ст.36 КПК України),

3) в разі доручення проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам (ст.40, 41 КПК України) тощо.

Регламентації взаємодії працівників підрозділів Національної поліції присвячено ряд інших спеціальних нормативних актів, як от: наказ МВС України №1339 від 03.11.2015 «Про затвердження Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події», спільний наказ МВС України, Міністерства охорони здоров'я України та Генеральної прокуратури України №1095/955/119 від 28.11.2012 «Про затвердження Порядку взаємодії між органами внутрішніх справ, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини», спільний наказ Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства надзвичайних ситуацій України №1106/1377 від 30 листопада 2012 року «Про затвердження Порядку спільних дій органів внутрішніх справ, Державної інспекції техногенної безпеки України та Міністерства надзвичайних ситуацій України під час проведення огляду місця пожежі, виявлення, припинення, попередження та розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з пожежами», наказ МВС України від 09 серпня 2012 року №696 «Про затвердження Положення про порядок застосування електронних засобів контролю», спільний наказ Генеральної прокуратури України, МВС України, Служби безпеки України, Міністерства фінансів України, Адміністрації державної прикордонної служби України, Міністерства юстиції України від 16 листопада 2012 року №114/1042/516/1199/936/1687/5/ «Про затвердження Інструкції «Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні», постанова Кабінету міністрів України від 28 грудня 2011 року №1363 «Про затвердження Порядку інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання осіб», постанова Кабінету міністрів України від 19 листопада 2012 року №1104 «Про реалізацію окремих положень Кримінального процесуального кодексу України» тощо.

Отже, взаємодія – це узгоджена (взаємозацікавлена) діяльність, направлена на досягнення загальної мети, із правильним співвідношенням повноважень, методів і засобів, передбачених законом (відомчими нормативними актами) для виявлення і розкриття злочинів.

## **6.2. ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ**

Аналіз наукової, навчальної та методичної літератури надає підстави для твердженні про наступні форми взаємодії:

1) загальна форма взаємодії на рівні процесуальної і не процесуальної спільної діяльності, насамперед, інформаційно-довідкової;

2) спеціальні форми взаємодії, що включають у себе постанову, доручення і вказівку;

3) непроцесуальні форми взаємодії – це тактико-організаційні форми спілкування, управління колективними діями членів, наприклад, слідчо-оперативною групою, слідчою бригадою, слідчими з інших підрозділів тощо. В основному – це усне спілкування, колективне планування і погодження індивідуальних планів, що додає результатам взаємодії продуктивності й об'єктивності одержуваної інформації.

Взаємодія між слідчими й оперативними підрозділами здійснюється в таких організаційних формах:

1) обмін інформацією. Це основна форма взаємодії, створює реальні основи для ефективного розслідування кримінальних правопорушень. Своєчасне надходження інформації взаємодіючим сторонам має вирішальне значення для успіху оперативних заходів і слідчих (розшукових) дій. Інформація, яка передається, має бути об'єктивною. Якщо вона викликає сумнів, її слід перевіряти.

2) спільне обговорення думок, пропозицій, висновків за матеріалами провадження і з питань взаємодії. Для вироблення єдиної позиції з того чи іншого питання слідчий і оперативний працівник, як правило, вдаються до спільного обговорення ситуацій, що склалися у провадженні. При цьому добиваються взаєморозуміння і узгодженості дій, уточнюють питання про межі використання оперативної інформації і можливої тактики зашифрування джерел її отримання, уточнюють роль кожного учасника слідчої (розшукової) дії.

3) спільне планування. Дана форма взаємодії заснована на повній поінформованості один одного про матеріали, що є у своїх підрозділах. У процесі спільного планування кожна зі сторін знайомиться з інформацією і на цій основі відпрацьовують план слідчих (розшукових) дій і оперативно-розшукових заходів, визначають шляхи, засоби

і способи їх реалізації, погоджують час і місце спільних дій тощо. Така форма взаємодії додає спільній діяльності цілеспрямований і більш організований характер.

4) спільна участь у проведенні окремих слідчих (розшукових) дій. Така необхідність може виникати при проведенні огляду місця події, обшуку, тимчасового доступу до речей і документів, слідчому експерименті.

Взаємодія для слідчого – реальна необхідність по кожному кримінальному провадженню й можливість всебічного дослідження обставин вчинення кримінального правопорушення, а не тільки закріплення й перевірки фактичних даних. Тому необхідність взаємодії може виникнути в будь-який момент досудового розслідування. Практика показує, що досвідчені злочинці при вчиненні економічних злочинів, злочинів проти національної безпеки тощо розпочинають різні виверти для приховування злочинів, ускладнення збирання слідчим допустимих доказів, наприклад, залякування свідків, підкуп, знищення речових джерел – документів тощо. Уникнути такої протидії вдається при активній взаємодії підрозділів Національної поліції під час проведення досудового розслідування.

Таким чином, взаємодія органів досудового розслідування з оперативними підрозділами органів Національної поліції України відбувається у формі обміну інформацією, створення слідчо-оперативних груп, виконання вказівок та доручень. Відповідальність за організацію взаємодії органів досудового розслідування з оперативними підрозділами органів Національної поліції України покладено на керівника слідчого підрозділу та начальника органу Національної поліції України.

### **6.3. ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ З ІНШИМИ СТРУКТУРНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ**

Організація розшукової роботи покладається на керівників оперативних підрозділів.

Після зупинення досудового розслідування в разі переховування підозрюваного від органів слідства з метою ухилення від кримінальної відповідальності оперативний підрозділ щомісяця письмово інфо-

рмує слідчого про заходи, ужиті для встановлення його місцезнаходження.

У разі необхідності начальнику слідчого підрозділу, а також слідчому надається можливість ознайомлення з матеріалами ОРС (з додержанням режиму таємності).

***Начальник оперативного підрозділу:***

- погоджує зняття особи з розшуку з начальником слідчого підрозділу шляхом візування ним відповідної облікової картки;

- забезпечує закриття ОРС лише за наявності копії постанови слідчого про відновлення досудового розслідування у зв'язку з установленням місцезнаходження підозрюваного;

- у випадках, коли особа підлягає видачі іншою державою – після завершення проведення процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва;

- погоджує з начальником слідчого підрозділу оголошення підозрюваного в міждержавний або міжнародний розшук.

***Начальник територіального органу Національної поліції України:***

- координує оперативно-розшукову діяльність підпорядкованих органів та підрозділів внутрішніх справ під час розшуку підозрюваних;

- щокварталу проводить оперативні наради з питань організації цієї роботи.

***Начальник територіального органу Національної поліції України спільно з начальником слідчого підрозділу:***

1. Щомісяця із залученням представників підрозділів інформаційно-аналітичного забезпечення проводять взаємозвірки між кількістю підозрюваних, оголошених у розшук, та заведеними ОРС. За результатами складається акт, який підписується керівниками оперативних підрозділів та інформаційно-аналітичного забезпечення і затверджується начальниками територіального органу Національної поліції України та слідчого підрозділу.

2. У разі виявлення розбіжностей між кількістю підозрюваних, оголошених у розшук, та заведеними ОРС уживають заходів до їх усунення та реагування до винних у цьому службових осіб.

3. При зупиненні досудового розслідування у зв'язку із захворюванням підозрюваного на тяжку хворобу, яка перешкоджає його участі у кримінальному провадженні, медичний висновок про підтвердження діагнозу захворювання та неможливість участі підозрюваного

у кримінальному провадженні поновлюється слідчим не рідше одного разу на місяць.

***Виконання співробітниками оперативного підрозділу письмових доручень про проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування***

Під час досудового розслідування кримінальних правопорушень слідчий надає відповідним оперативним підрозділам Національної поліції України, а в разі створення СОГ – конкретним співробітникам оперативного підрозділу, включеним до її складу, письмові доручення про проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій (далі – доручення).

Не допускається надання слідчим неконкретизованих доручень оперативному підрозділу (співробітнику оперативного підрозділу – члену СОГ) та без встановленого строку їх виконання.

Співробітники оперативних підрозділів не мають права здійснювати процесуальні дії у кримінальному провадженні за власною ініціативою або звертатися з клопотанням до слідчого судді чи прокурора.

Доручення слідчого щодо проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій є обов'язковими для виконання оперативним підрозділом.

Доручення, які даються оперативному підрозділу, повинні бути зареєстрованими в канцелярії територіального органу внутрішніх справ та передаватися в порядку, передбаченому Інструкцією про організацію діловодства в системі МВС України.

У дорученнях зазначається найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер; короткий виклад фактичних обставин кримінального правопорушення; перелік слідчих (розшукових) дій чи негласних слідчих (розшукових) дій, які потрібно виконати; інші відомості, які необхідні для виконання цих дій.

Термін виконання доручень слідчих не повинен перевищувати встановленого у них строку. У разі неможливості своєчасного виконання доручення продовження строку його виконання письмово погоджується начальником оперативного підрозділу з начальником слідчого підрозділу.

Матеріали про виконання доручень слідчих направляються до слідчого підрозділу разом із супровідним листом за підписом начальника територіального органу внутрішніх справ, який реєструється в канцелярії органу внутрішніх справ.

Контроль за виконанням співробітниками оперативних підрозді-

лів доручень слідчих покладається на начальника територіального органу поліції, який зобов'язаний:

– визначати конкретних осіб з числа співробітників оперативних підрозділів, на яких покладати обов'язки з виконання доручень слідчих (за винятком доручень, які надаються співробітникам оперативного підрозділу, включеним до складу СОГ);

– визначати шляхом видання наказу конкретних осіб з числа співробітників оперативних підрозділів, на яких покладати обов'язки щодо ведення обліку доручень слідчих для їх своєчасного виконання;

– щотижня під час оперативних нарад керівництва територіального органу внутрішніх справ інформувати про стан виконання доручень слідчих.

Відповідно п. 6.9 Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень, затвердженої наказом МВС України № 700 від 14.08.2012 р., начальник слідчого підрозділу особисто розглядає матеріали виконаного доручення слідчого, які надійшли від оперативного підрозділу. У разі його формального виконання повертає матеріали відповідно до вимог діловодства начальнику територіального органу внутрішніх справ для усунення недоліків та вжиття до винних заходів дисциплінарного впливу в установленому порядку.

***Організація взаємодії при направленні оперативним підрозділом матеріалів за результатами оперативно-розшукової діяльності до слідчого підрозділу***

Проведення оперативно-розшукових заходів (далі – ОРЗ), як правило, обмежують або порушують права та свободи людини, тому з урахуванням норм чинного КПК України було внесено зміни й до відповідних нормативно-правових актів, які їх регламентують. Одним з таких нормативно-правових актів став Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність», у якому зазначено, що для проведення оперативно-розшукової діяльності (далі - ОРД) необхідним є заведення оперативно-розшукових справ (далі - ОРС), однією з підстав чого є наявність інформації про злочини, що готуються або осіб, які готують вчинення злочину. Проте новацією є не підстави заведення ОРС та формально закріплені можливості проводити за наявності такої справи ОРД, а те, що на відміну від попереднього законодавства в 3 Розділі Інструкції закріплена обов'язкова взаємодія оперативного працівника зі слідчим під час збирання матеріалів у межах заведеної ОРС.



Такі новації викликають певні побоювання, оскільки відповідно до чинного КПК України слідчим підрозділам органам поліції підслідні досить значний перелік злочинів передбачених КК України і цілком логічним є те, що закріплення за кожною ОРС, заведеною за наявності інформації щодо особи, яка готує вчинення злочину, суттєво збільшує навантаження на слідчі підрозділи та значно розширює коло осіб, поінформованих про факт заведення ОРС та осіб, щодо яких відбувається оперативна розробка.

Порядок організації взаємодії при направленні оперативним підрозділом матеріалів за результатами оперативно-розшукової діяльності до слідчого підрозділу передбачений в 3 Розділі Інструкції який полягає в наступному:

1) начальник оперативного підрозділу звертається до начальника слідчого підрозділу. Таке звернення відбувається у кожному разі заведення оперативним підрозділом ОРС щодо осіб, стосовно яких є дані про участь у підготовці до вчинення злочину, підслідного слідчим органу поліції з метою закріплення за такою ОРС слідчого;

2) начальник слідчого підрозділу визначає слідчого для закріплення його за конкретною ОРС;

3) начальник оперативного підрозділу надає слідчому матеріали ОРС. Це відбувається з дотриманням режиму таємності для вивчення та надання в разі потреби рекомендацій щодо фіксації додаткових фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, які засвідчують наявність в їх діях ознак злочину;

4) здійснюється розгляд матеріалів ОРС під час оперативної наради, яка відбувається за участю начальників оперативного, слідчого підрозділів та працівників, які брали участь у їх підготовці, для визначення повноти зібраних матеріалів та наявності підстав для реєстрації в ЄРДР.

5) одночасно з розглядом матеріалів на оперативній нараді розробляється план заходів з реалізації матеріалів ОРС, який затверджується начальниками слідчого та оперативного підрозділів. До такого плану можуть бути включені ОРЗ, перелік яких хоч і не визначений в окремій нормі Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», але ними можуть бути дії, які уповноважені вчиняти оперативні працівники відповідно до ст. 8 вищезазначеного Закону.

6) матеріали ОРС передаються до слідчого підрозділу для здійснення досудового розслідування. Це відбувається у разі визначення повноти зібраних матеріалів та наявності підстав для реєстрації в

ЄРДР.

При отриманні оперативним працівником під час здійснення ОРД фактичних даних щодо причетності осіб до вчинення злочину, відповідальність за який передбачена КК України, останній відповідно до ч. 3 ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», зобов'язаний невідкладно направити зібрані матеріали до відповідного органу досудового розслідування.

На підставі аналізу наукових праць з проблем ОРД, такими матеріалами слід визнавати матеріально фіксовані джерела, що виникають у процесі здійснення ОРЗ, які містять відомості (інформацію) про ознаки злочину, причетних до нього осіб, а також інші дані, що сприяють його розкриттю. Ними можуть бути: а) документи (їх копії), які відповідно до мети та завдань ОРД складені чи отримані уповноваженими на це особами у передбачений законом та відомчими нормативно-правовими актами спосіб і зафіксовані у визначеній ними формі на будь-яких матеріальних носіях (паперових, аудіо-, фото-, відеоплівках, магнітних дисках тощо), які відображають фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп, передбачені КК України, про їх джерела та інші обставини, що сприяють викриттю цих протиправних діянь, хід отримання даних про них; б) будь-які предмети, ріднини, гази (їх копії, макети, зразки), властивості, якості й стан яких об'єктивно пов'язані зі злочинною діяльністю, які були знаряддям злочину й зберегли на собі його сліди чи були об'єктом злочинних дій розроблюваних осіб, гроші й цінності, нажиті злочинним шляхом, та всі інші матеріальні об'єкти, що можуть бути засобами виявлення злочину, встановлення фактичних обставин злочинної діяльності й виявлення осіб, які до неї причетні; які можуть бути використані як підстави для початку здійснення кримінального провадження.

Водночас, законодавство надає можливість не відразу передавати зібрані матеріали. Так, відповідно до Інструкції, у разі встановлення під час проведення ОРЗ фактичних даних, що свідчать про ознаки злочину в діяннях окремих осіб та груп, але якщо їх припинення може негативно вплинути на результати кримінального провадження, начальник оперативного підрозділу інформує про це начальника слідчого підрозділу, і лише після закінчення їх проведення матеріали ОРС вносяться на розгляд оперативної наради для розроблення спільних заходів з їх реалізації.

7) слідчий вносить відомості до ЄРДР. Це відбувається після того як слідчий органу досудового розслідування отримав відомості

про ознаки кримінального правопорушення.

Враховуючи все вищевказане, слід зазначити, що до зупинення кримінального провадження взаємодія слідчого з оперативними підрозділами відбувається у формі спільного планування, вказівок та доручень, обміну інформацією, а після зупинення провадження у кримінальному провадженні розшук здійснюється у межах оперативно-розшукової справи «Розшук».

### **Питання до самоконтролю**

1. Правова основа взаємодії підрозділів досудового розслідування з іншими службами органів Національної поліції України.

2. Завдання та принципи взаємодії підрозділів досудового розслідування з іншими службами органів Національної поліції України.

3. Форми взаємодії підрозділів досудового розслідування з іншими службами органів Національної поліції України.

4. Поняття та значення взаємодії підрозділів досудового розслідування з іншими службами органів Національної поліції України.

5. Роль начальника органу Національної поліції України та начальника слідчого підрозділу в організації та забезпеченні взаємодії підрозділів досудового розслідування з іншими службами органів Національної поліції України.

### **Рекомендована література**

1. Конституція від 28 червня 1996 року // Офіційний вісник України. – 2010. - № 72/1 Спеціальний випуск. – Ст. 2598.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI//<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

3. Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII «Про Національну поліцію» // <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

4. Закон України від 18 лютого 1992 року „Про оперативно-розшукову діяльність” // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 22. - Ст. 303.

5. Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII «Про прокуратуру» // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>.

6. Загальна декларація прав людини : прийнята та проголошена Генеральною Асамблеєю ООН 10 груд. 1948 р. // Офіційний вісник України. — 2008. — № 93. — Ст. 3103.

7. Наказ МВС України №1377 від 06.11.2015 «Про затвердження

Інструкції про порядок ведення єдиного обліку в органах поліції заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події».

8. Наказ МВС України №1339 від 03.11.2015 «Про затвердження Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події».

9. Наказ МВС України №700 від 14.08.2012 «Про організацію взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень».

10. Наказ МВС України №686 від 09.08.2012 „Про організацію діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України”.

11. Кримінальний процес: підручник / В.В. Коваленко, Л.Д. Удалова, Д.П. Письменний та ін. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 544 с.

12. Кримінальний процес України: підручник / За ред. Ю.М. Грошевого, В.Я. Тація, В.П. Пшонки. – Х.: Право, 2013. – 824 с.

13. Особливості взаємодії між слідчими та іншими підрозділами органів внутрішніх справ при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень : методичні рекомендації / В.В. Рогальська, О.А. Солдатенко, Н.П. Черняк, А.В. Захарко, В.В. Литвинов, І.І. Статіва, А.Г. Гаркуша, О.П. Бойко. – Дніпропетровськ, 2014. – 71 с.

## **Розділ 7. ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ПІД ЧАС НАДАННЯ ТА ОТРИМАННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ**

*7.1. Нормативні підстави та види міжнародно-правової допомоги.*

*7.2. Процесуальний порядок виконання та направлення запитів.*

*7.3. Видача осіб (екстрадиція) як вид міжнародно-правової допомоги.*

### **7.1. НОРМАТИВНІ ПІДСТАВИ ТА ВИДИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ**

Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження полягає у вжитті необхідних заходів з метою надання міжнародної правової допомоги шляхом вручення документів, виконання окремих процесуальних дій, видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, тимчасової передачі осіб, перейняття кримінального переслідування, передачі засуджених осіб та виконання вироків. Міжнародним договором України можуть бути передбачені інші, ніж у КПК України, форми співробітництва під час кримінального провадження.

Зовсім нещодавно питання правової допомоги у кримінальному провадженні традиційно розглядалися лише в рамках міжнародного права, а саме у контексті взаємних зобов'язань держав у галузі відправлення правосуддя, які включали в себе зобов'язання щодо розшуку та видачі злочинців, передання засуджених осіб для відбуття покарання, виконання вироків, здійснення кримінального переслідування, провадження окремих процесуальних дій та обміну юридичною інформацією.

Національна юридична енциклопедія визначає правову допомогу в міжнародному праві як таку, що надається однією державою іншій з кримінального провадження, регулюється міжнародними договорами та має за мету забезпечення відповідно до договірних зобов'язань держав рівний захист особистих і майнових прав як своїх, так і іноземних громадян.

Російська юридична енциклопедична література відрізняється більш ґрунтовним підходом до визначення правової допомоги у контексті норм міжнародного права, оскільки формулює її поняття як сформовану у міжнародних відносинах систему нормативних і організаційно-правових засобів, за допомогою яких здійснюється співробітництво між державами у сфері взаємного надання допомоги з метою регулювання правовідносин цивільного, сімейного, трудового, соціального або кримінально-правового характеру, що зачіпають інтереси фізичних або юридичних осіб однієї із держав-контрагентів на території іншої.

Аналіз вищенаведених визначень, історії становлення нормативно-правової бази взаємної міжнародної правової допомоги, а також позицій, висловлюваних у юридичній літературі останніх десятиліть, показує, що до кінця ХХ століття норми, які стосуються взаємної правової допомоги, з огляду на крайню їх нерозвиненість та обмеженість, у самостійний правовий інститут не виокремлювалися і розглядалися винятково в рамках однієї галузі права – міжнародного (або міжнародно-публічного).

На сьогодні розвиток спеціальної договірної бази з питань здійснення міжнародної допомоги у кримінальному провадженні, а також виокремлення та диференціація таких процедур, як екстрадиція злочинців, передання кримінального переслідування, виконання окремих процесуальних дій тощо, дають можливість впевнено говорити про оформлення правового інституту взаємної міжнародної допомоги у кримінальних справах.

Крім того, з розвитком відповідних договірних зобов'язань, механізм їх реалізації почав вимагати свого закріплення в нормах кримінально-процесуального права, оскільки саме воно являє собою ту систему закріплених на законодавчому рівні норм та процедур, що регулюють діяльність у досудовому розслідуванні та кримінальному провадженні. Таким чином, становлення механізму реалізації відповідних міждержавних зобов'язань у напрямку здійснення правової допомоги у кримінальному провадженні, а також його розвиток у національному, перш за все – кримінально-процесуальному, праві дає можливість говорити про формування інституту взаємної правової допомоги у кримінальному провадженні саме як про сукупність кримінально-процесуальних норм.

Разом із цим було б неправомірним розглядати правову допомогу у кримінальних справах лише з точки зору процесуальних аспектів,

не торкаючись її міжнародно-правової основи, оскільки саме ця основа надає характерної специфіки кримінально-процесуальним нормам, які регулюють даний інститут. Крім того, інтернаціоналізації форм та методів злочинної діяльності протиставляється така сама за характером і масштабами діяльність національних правоохоронних органів і міжнародних організацій, в результаті чого останнім часом фахівці констатують формування міжнародного кримінально-процесуального права як нової галузі міжнародного публічного права. Саме цим пояснюється те, що сучасний інститут міжнародної правової допомоги необхідно розглядати як міжгалузевий, що сточується і міжнародного, і кримінально-процесуального права.

Аргументи щодо реального існування такого комплексного міжгалузевого інституту можна віднайти за допомогою його аналізу з точки зору основних типових ознак, притаманних будь-якому іншому правовому інституту. Загальновідомо, що правовий інститут – це сукупність норм, які регулюють певну групу однорідних правових відносин, що утворюють окрему частину відповідної галузі права. Як правило, серед юридичних критеріїв об'єднання тієї чи іншої сукупності норм у самостійний правовий інститут виділяють такі: а) юридична єдність правових норм; б) повнота регулювання ними відповідної сукупності суспільних відносин; в) відокремленість норм, що утворюють правовий інститут, у частинах, главах чи інших структурних одиницях законів та інших нормативно-правових актів. Міжнародно-правова допомога у кримінальному провадженні, як правовий інститут, характеризується усіма названими ознаками. Зрозуміло і те, що ефективність міжнародного співробітництва з іншими країнами та міжнародними організаціями багато в чому залежить від ступеня відповідності національного законодавства будь-якої держави, у тому числі – України, нормам та стандартам міжнародного права. Крім того, вступ до окремих міжнародних організацій залежить, поряд з іншими факторами, від того, наскільки та чи інша країна зможе інтегрувати законодавство цієї міжнародної організації, яке, у свою чергу, базується на нормах міжнародного права та одночасно є його складовою частиною. Найбільш оптимальним варіантом, як нам здається, є насамперед узгодження норм Конституції України та відповідно усього національного законодавства із міжнародними стандартами.

Слід зазначити, що такий підхід був використаний при розробці та прийнятті чинної Конституції України. Відповідно цим вимогам йде подальша зміна національного законодавства, результатом чого

стало прийняття нового Кримінального кодексу України та інших нормативно-правових актів.

У контексті усього сказаного неабиякої важливості набуває чітке та правильне визначення поняття міжнародно-правової допомоги у кримінальному провадженні, а також визначення її місця в системі інших видів міжнародного співробітництва.

Узагальнений аналіз юридичної літератури відповідного напрямку показує, що на сьогодні до розуміння міжнародної взаємної правової допомоги у кримінальному провадженні існує два підходи. У вузькому розумінні міжнародно-правова допомога визначається як окрема форма міжнародного співробітництва, а розширене тлумачення трактує міжнародно-правову допомогу у кримінальному судочинстві як комплексний міжгалузевий інститут, який об'єднує декілька форм співпраці держав.

В Україні відносини правоохоронних органів нашої держави з аналогічними установами зарубіжних країн у напрямку надання та отримання правової допомоги у кримінальному провадженні врегульовані нормами, які закріплені у текстах міжнародних договорів, а також окремих статтях та розділах Кримінального процесуального кодексу чи інших законів.

За відсутності міжнародного договору України міжнародна правова допомога чи інше співробітництво може бути надано на підставі запиту іншої держави чи запитано на засадах взаємності.

Уповноважений (центральний) орган України, направляючи до такої держави запит, письмово гарантує запитуваній стороні розглянути в майбутньому її запит про надання такого самого виду міжнародної правової допомоги.

Згідно з умовами ч. 1 ст. 544 КПК України, уповноважений (центральний) орган України розглядає запит іноземної держави лише за наявності письмової гарантії запитуючої сторони прийняти і розглянути в майбутньому запит України на засадах взаємності.

Уповноважений (центральний) орган України при зверненні за міжнародною правовою допомогою до такої держави та наданні такій державі міжнародної правової допомоги керується КПК України.

За відсутності міжнародного договору з відповідною державою уповноважений (центральний) орган України надсилає запит про надання міжнародної правової допомоги до Міністерства закордонних справ України для подальшого передання його компетентному органу запитуваної сторони дипломатичним шляхом.



Терміни, що їх вжито в посібнику, якщо немає окремих вказівок, мають таке значення:

**міжнародна правова допомога** – проведення компетентними органами однієї держави процесуальних дій, виконання яких необхідне для досудового розслідування, судового розгляду або для виконання вироку, ухваленого судом іншої держави або міжнародною судовою установою;

**видача особи (екстрадиція)** – видача особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку. Екстрадиція включає: офіційне звернення про встановлення місця перебування на території запитуваної держави особи, яку необхідно видати, та видачу такої особи; перевірку обставин, що можуть перешкоджати видачі; прийняття рішення за запитом; фактичну передачу такої особи під юрисдикцію запитуючої держави;

**перейняття кримінального провадження** – здійснення компетентними органами однієї держави розслідування з метою притягнення особи до кримінальної відповідальності за злочини, вчинені на території іншої держави, за її запитом;

**запитуюча сторона** – держава, компетентний орган якої звертається із запитом, або міжнародна судова установа;

**запитувана сторона** – держава, до компетентного органу якої направляється запит;

**уповноважений (центральний) орган** – орган, уповноважений від імені держави розглянути запит компетентного органу іншої держави або міжнародної судової установи і вжити заходів з метою його виконання чи направити до іншої держави запит компетентного органу про надання міжнародної правової допомоги;

**компетентний орган** – орган, що здійснює кримінальне провадження, який звертається із запитом згідно з цим розділом або який забезпечує виконання запиту про надання міжнародної правової допомоги;

**екстрадиційна перевірка** – діяльність визначених законом органів щодо встановлення та дослідження передбачених міжнародним договором України, іншими актами законодавства України обставин, що можуть перешкоджати видачі особи (екстрадиції), яка вчинила злочин;

**екстрадиційний арешт** – застосування запобіжного заходу у вигляді тримання особи під вартою з метою забезпечення її видачі

(екстрадиції);

**тимчасовий арешт** – взяття під варту особи, розшукуваної за вчинення злочину за межами України, на строк, визначений цим Кодексом або міжнародним договором України, до отримання запиту про видачу (екстрадицію);

**тимчасова видача** – видача на певний строк особи, яка відбуває покарання на території однієї держави, іншій державі для проведення процесуальних дій з її участю та притягнення до кримінальної відповідальності з метою запобігання закінченню строків давності або втраті доказів у кримінальному провадженні.

Згідно зі ст. 545 КПК України, Генеральна прокуратура України звертається із запитами про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні під час досудового розслідування та розглядає відповідні запити іноземних компетентних органів.

Міністерство юстиції України звертається із запитами судів про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні під час судового провадження та розглядає відповідні запити судів іноземних держав.

Якщо КПК України або чинним міжнародним договором України передбачено інший порядок зносин, на визначений цими законодавчими актами орган поширюються повноваження, передбачені ч. ч. 1, 2 ст. 545 КПК України.

Отже, міжнародне співробітництво під час кримінального провадження полягає у вжитті необхідних заходів з метою надання міжнародної правової допомоги шляхом вручення документів, виконання окремих процесуальних дій, видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, тимчасової передачі осіб, перейняття кримінального переслідування, передачі засуджених осіб та виконання вироків. Міжнародним договором України можуть бути передбачені інші, ніж у КПК України, форми співробітництва під час кримінального провадження.

## 7.2. ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ ТА НАПРАВЛЕННЯ ЗАПИТІВ

Порядок підготовки документів складається з таких етапів:

**Перший етап:** Підготовка клопотання.

Клопотання про видачу особи в Україну готує слідчий, прокурор, який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення

досудового розслідування, або суд, який розглядає справу чи яким ухвалено вирок, з дотриманням вимог, передбачених КПК України та відповідним міжнародним договором України. Клопотання складається у письмовій формі і повинно містити дані про особу, видача якої вимагається, обставини і кваліфікацію вчиненого нею злочину. До клопотання додаються такі документи:

1) засвідчена копія ухвали слідчого судді або суду про тримання особи під вартою, якщо видача запитується для притягнення до кримінальної відповідальності;

2) копія вироку з підтвердженням набуття ним законної сили, якщо видача запитується для приведення вироку до виконання;

3) довідка про відомості, які вказують на вчинення кримінального правопорушення особою, або довідка про докази, якими підтверджується винуватість розшукуваної особи у його вчиненні;

4) положення статті закону України про кримінальну відповідальність, за яким кваліфікується кримінальне правопорушення;

5) висновок компетентних органів України про громадянство особи, видача якої запитується, складений згідно з вимогами закону про громадянство України;

б) довідка про частину невідбутого покарання, якщо йдеться про видачу особи, яка вже відбула частину призначеного судом покарання;

7) інформація про перебіг строків давності;

8) інші відомості, передбачені міжнародним договором України, який також чинний для іноземної держави, на території якої встановлено розшукувану особу.

**Другий етап:** Підписання документів.

Клопотання та вищезазначені документи підписуються слідчим, прокурором або суддею, засвідчуються печаткою відповідного органу та перекладаються мовою, передбаченою міжнародним договором України.

**Третій етап:** Передача підготовлених документів.

Клопотання про видачу особи (екстрадицію) передаються до відповідного центрального органу України через прокуратуру Автономної Республіки Крим, області, міст Києва і Севастополя, та прирівняні до них прокуратури у десятиденний строк з дня затримання особи на території іноземної держави. У зазначений строк керівник відповідного органу досудового розслідування у складі центрального апарату органу внутрішніх справ, органу безпеки, органу, що здійс-

нює контроль за додержанням податкового законодавства, органу Державного бюро розслідувань України безпосередньо передає Генеральній прокуратурі України клопотання про видачу особи (екстрадицію).

**Четвертий етап:** Звернення Центрального органу України до компетентного органу іноземної держави.

Центральний орган України за наявності підстав, передбачених міжнародним договором України, звертається до компетентного органу іноземної держави із запитом про видачу особи в Україну. Запит про видачу направляється керівником центрального органу України або уповноваженою ним особою протягом п'яти днів з дня отримання клопотання.

Згідно зі ст. 576 КПК України, видана в Україну особа може бути притягнута до кримінальної відповідальності або стосовно неї може бути виконано вирок суду лише за ті злочини, за які здійснена видача (екстрадиція).

Обмеження, висловлені компетентним органом іноземної держави під час прийняття рішення про видачу особи в Україну, є обов'язковими при прийнятті відповідних процесуальних рішень.

Якщо застереження компетентного органу іноземної держави щодо обмежень у видачі особи стосується виконання вироку, суд, який ухвалив вирок, вирішує питання про приведення його до виконання лише за ті діяння, за які відбулася видача.

У разі вчинення особою до її видачі (екстрадиції) іншого злочину, не зазначеного у запиті про видачу, притягти таку особу до кримінальної відповідальності або виконати вирок суду за цей злочин можна лише після отримання згоди компетентного органу іноземної держави, що видала особу.

Запит про надання такої згоди готується та надсилається в порядку, передбаченому для запиту про видачу особи (екстрадицію). У разі притягнення особи до кримінальної відповідальності за злочин, вчинений нею після видачі, отримання такої згоди не вимагається.

Рішення компетентного органу іноземної держави про взяття особи під варту або призначення їй покарання у виді позбавлення волі є підставою для тримання осіб під вартою на території України, які:

- 1) транзитно перевозяться територією України;
- 2) тимчасово видані в Україну.

Період тримання особи під вартою на території України на підставі рішення компетентного органу іноземної держави під час тимча-

сової видачі не зараховується такій особі у строк відбування покарання, призначеного за вироком суду України.

Після надходження запиту компетентного органу іноземної держави про видачу особи за дорученням або зверненням центрального органу України прокурор звертається з клопотанням про її екстрадиційний арешт до слідчого судді за місцем тримання особи під вартою.

Разом із клопотанням на розгляд слідчого судді подаються:

- 1) копія запиту компетентного органу іноземної держави про видачу особи (екстрадицію), засвідчена центральним органом України;
- 2) документи про громадянство особи;
- 3) наявні матеріали екстрадиційної перевірки.

Матеріали, що подаються слідчому судді, мають бути перекладені державною мовою або іншою мовою, передбаченою міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

При вирішенні питання про застосування екстрадиційного арешту слідчий суддя керується положеннями КПК України та міжнародного договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

У разі, якщо особа, щодо якої вирішується питання про тримання під вартою, не володіє державною мовою, їй забезпечується участь перекладача.

Після одержання клопотання слідчий суддя встановлює особу, пропонує їй зробити заяву, перевіряє запит про видачу та наявні матеріали екстрадиційної перевірки, вислуховує думку прокурора, інших учасників і виносить ухвалу про:

- 1) застосування екстрадиційного арешту;
- 2) відмову в застосуванні екстрадиційного арешту, якщо для його обрання немає підстав.

При розгляді клопотання слідчий суддя не досліджує питання про винуватість та не перевіряє законність процесуальних рішень, прийнятих компетентними органами іноземної держави у справі стосовно особи, щодо якої надійшов запит про видачу.

Ухвала слідчого судді може бути оскаржена в апеляційному порядку особою, до якої застосовано екстрадиційний арешт, її захисником чи законним представником, прокурором.

### 7.3. ВИДАЧА ОСІБ (ЕКСТРАДИЦІЯ) ЯК ВИД МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

У зв'язку із змінами, що відбулися за останні роки в суспільно-му житті нашої держави, пожвавленням міжнародних зв'язків та інтенсифікацією міграційних процесів, стала актуальнішою проблема екстрадиції, її правової регламентації в нормах міжнародного права та їх імплементації та деталізації в нормах кримінального й кримінально-процесуального законодавства України.

Екстрадиція (від лат. *ex* – з та *traditio* – передавання) – видача іноземній державі особи, що порушила закони цієї держави і вчинила злочин, тобто передача державою, в якій вона перебуває, державі, громадянами якої вона є, або на території якої вчинила злочин, на її вимогу для притягнення цієї особи до кримінальної відповідальності або для виконання щодо неї вироку, що вступив у законну силу.

Видача була відома ще в далекій давнині. Одні науковці вважають, що видача існувала задовго до утворення самостійних держав, інші пов'язують її появу з розвитком суверенних держав, впливом державних і суспільних інститутів. На теренах України окремі її елементи мали місце ще в період Стародавньої Русі. Однак як самостійний правовий інститут видача почала формуватися лише із середини XVIII століття.

Початок виникнення міжнародного права наука точно не визначила. Полеміка з цього питання триває. Але те, що зародження і розвиток міжнародного права стало наслідком суверенізації держав та потреби у співробітництві між ними особливих заперечень не викликає.

Основним регулятором відносин між державами було право сильного, право війни. Стародавній індійський філософ Каутилья в IV столітті до н.е. писав: “Хто слабкіший за іншого, той повинен укласти з ним мир, хто сильніший – той повинен вести війну”.

За цими самими принципами вирішувалися і питання видачі.

До 1828 року термін “видача” не зустрічається; у цьому значенні вживалося поняття “*remitter*”. Цей термін “видача” уперше використано у Декреті Франції від 19 лютого 1791 року, яким регламентувалися окремі екстрадиційні процедури.

Свого часу інститут видачі (чи екстрадиції) набув широкого розповсюдження в усьому світі і продовжує розвиватися. Викликано це зростаючими процесами криміналізації в більшості країн, характе-

рними і для України.

Кожній державі внаслідок суверенітету належить право на кримінальну юрисдикцію, що відображається в національних законах держави шляхом установлення кримінальної відповідальності за вчинення злочинів.

Видача є одним із засобів реалізації кримінальної юрисдикції держави, що має право на її здійснення. Обставини для видачі породжує втеча особи, яка вчинила злочин в одній країні, на територію іншої держави з метою уникнення відповідальності і покарання за вчинене. Приховування винного призводить до неодмінного пошуку шляху його кримінального переслідування, яким і є міждержавне співробітництво. Надання притулку втікачеві створює умови для безкарності злочинців, що будуть мати можливість переміщатися в інші країни. Держава, на території якої було вчинено злочин, не зможе реалізувати своє право на кримінальне переслідування обвинуваченого, що істотно ускладнює криміногенну обстановку не тільки в цій країні, але й у державі, яка надала притулок, оскільки і там буде створюватися загроза латентної злочинності й акумулювання в її межах злочинного елемента. Така ситуація змушує держави до взаємних дій щодо видачі обвинувачуваних на погоджених, взаємоприйнятних умовах. Конкуренція держав у здійсненні кримінального переслідування завжди безпосередньо пов'язана з правом притулку і внутрішньодержавною політикою.

Історія становлення інституту видачі найповніше викладена у праці Ф. Елі “*Dejustractioncriminale*”, а також у роботах інших авторів.

На розвиток цього інституту і його удосконалювання суттєво вплинули роботи вітчизняних вчених у галузі міжнародного і суміжних з ним галузей права, відомих як “руська група міжнародного союзу криміналістів”, і персонально – засновника правових основ міжнародного співробітництва та міжнародного права Ф.Ф. Мартенса, фахівця у галузі видачі Д.П. Никольського, видатного криміналіста М.С. Таганцева, великого процесуаліста І.І. Фойницького, а також не менш відомих С. Познишева, І.Г. Щегловітова, М.Ф. Владимирського-Буданова та ін.

Дореволюційні напрацювання, що стосуються міжнародного співробітництва, зокрема видачі, практично припинилися у першому десятилітті ХХ століття. Перервані були і міжнародні зв'язки країни у сфері кримінальної юстиції і надання правової допомоги у кримінальних справах.

Питання про природу і місце видачі у системі права є дискусійним. Теоретики досі не визначилися, до якої галузі права відносити видачу: до кримінального, кримінально-процесуального чи вона є предметом адміністративної діяльності виконавчої влади. Не вгасає полеміка і щодо питання визначення поняття видачі.

КПК УРСР (України) 1960 р. також не містив визначення видачі і не передбачав пов'язаних з нею процедур. Регулювання взаємодії з іноземними державами було прерогативою міжнародних договорів. Спеціальної норми про видачу нині чинний КПК України так і не містить. Відсутнє й саме поняття “видача”.

Інститут видачі почав формуватися задовго до появи держави, але з виникненням суверенної держави він став засобом реалізації її кримінальної політики та радикальним засобом протидії злочинності на національному і міжнародному рівнях. Видача зачіпає багато проблем, пов'язаних з суверенітетом, владою, політикою, правом, особистістю, суспільними, державними і особистими правовідносинами. Екстрадиційна діяльність пов'язана з рядом інших інститутів права, що безпосередньо стосуються прав особистості. Серед них – інститути кримінального, кримінально-процесуального, міжнародного, державного права, притулку, громадянства, держави, суверенітету, міждержавного співробітництва й ін. В основу видачі повинна бути покладена неупередженість правосуддя і дотримання прав особистості.

Різкій критиці піддавав видачу відомий італієць Ч. Беккарія, що жив у Франції у Х столітті. Він вважав видачу слабкістю держави, не здатної захистити навіть власних громадян, і критикував владу за недосконалість суспільного устрою і відсутність прагнень та конкретних дій для безпеки усіх мешканців на землі.

Юридичний елемент з питань видачі не знаходив визнання в доктринах міжнародного права й у ХІХ столітті. Ще Пуффендорф не вважав видачу обвинувачених обов'язком держав. Він стверджував, що лише продовження вчинення злочинів біженцем у державі, що надала притулок, породжує юридичне обґрунтування його видачі.

Актом міжнародної ввічливості вважав видачу Ф.М. Мартене. Ідею про видачу на основі договору підтримував Оппенгейм, але лише для країн з однаковим рівнем розвитку державності.

Однак їхні опоненти були єдині в тому, що видача не є обов'язком держави і за усіх умов тільки міжнародний договір створює неминучість виконання прийнятих добровільно взаємних зобов'язань.



Така позиція видається логічною й обґрунтованою. На практиці видачу визначають погоджені державами умови. При цьому держави вільні приймати будь-які прийнятні умови чи керуватися загальними універсальними принципами міжнародного права.

Аналіз міжнародних договорів різних періодів свідчить, що вони не містили норм, що безпосередньо регулюють процесуальне положення видаваних і виданих осіб, їх повноваження і способи реалізації ними прав на кожному етапі видачі. Деякі договори містили лише окремі норми такого характеру. Не знайшли відображення ці проблеми й у міжнародних договорах України.

Вимушені констатувати, що багатівіковий поділ кримінального і кримінально-процесуального права на самостійні галузі внаслідок відмінностей їх функціонального призначення і механізму дії на сучасному етапі вітчизняні спеціалісти у галузі кримінально-матеріального права ігнорують.

Заперечуючи проти поглинання кримінального процесу у сфері кримінальної юстиції кримінальним правом, вважаємо, що прийняття цієї доктринальної ідеї в Україні негативно вплине на усю правову систему країни і перешкоджатиме розвитку внутрішньодержавного права, призведе до поступової заміни національного законодавства іноземним. У кримінальній юстиції порушення суверенних прав держави може поставити країну в повну залежність від інших держав з більш розвиненим законодавством. У сфері міжнародних відносин кримінальна юстиція буде підконтрольним утворенням, не здатним захищати інтереси української держави і її громадян. Такий висновок базується на аналізі світової та української договірної практики з питань екстрадиції та надання правової допомоги у кримінальній сфері.

Разом з тим більшість авторів визнають видачу як процесуальну діяльність, змістом якої є сукупність загальних і спеціально створених кримінально-процесуальних процедур. Якщо навіть погодитися з тим, що видача – інститут кримінального права, то її реалізація й у цьому випадку вимагає виконання процесуальних дій і неодмінної процесуальної регламентації взаємодії з іншими країнами, а це стосується тільки кримінального процесу.

Враховуючи світову і вітчизняну практику, видається, що видача, як процесуальна діяльність, знаходиться у сфері дії кримінально-процесуального права, оскільки правовідносини щодо екстрадиції виникають у ході здійснення державою кримінального переслідування шляхом реалізації національного кримінального права під час розслі-

дування злочинів, які підпадають під юрисдикцію цієї держави. Правила видачі є регулятивним механізмом процесу взаємодії самих держав на основі погоджених ними правил, але їх дія має встановлені договором межі.

**Видача** – це процедура, відповідно до якої держава, під чією юрисдикцією перебуває особа, переслідувана через вчинення нею злочину, запитує і одержує її з країни, де ця особа переховується, з метою притягнення до кримінальної відповідальності чи виконання покарання.

*До джерел, що регулюють екстрадиційне право, варто віднести такі:*

— міжнародні конвенції і договори України, що передбачають можливість видачі осіб, які вчинили злочини, відповідно з порядком і на умовах, визначених сторонами домовленості;

— національне законодавство України, яке в односторонньому порядку визначає загальні правила екстрадиції і повноважну установу чи посадову особу, що вирішують питання, пов'язані з видачею.

Поряд з цим застосовується міжнародна ввічливість, відповідно до якої задоволення клопотання про видачу виступає актом добровільного рішення однієї держави щодо іншої, у тому числі в розрахунок на взаємне надання такого роду правової допомоги.

Отже, запит про видачу особи (екстрадицію) направляється за умови, якщо за законом України хоча б за один із злочинів, у зв'язку з якими запитується видача, передбачено покарання у виді позбавлення волі на максимальний строк не менше одного року або особу засуджено до покарання у виді позбавлення волі і невідбутий строк становить не менше чотирьох місяців.

Запит компетентного органу іноземної держави про видачу особи може розглядатися лише у разі дотримання вимог, передбачених ч. 1 ст. 573 КПК України.

Запити про тимчасову видачу і транзитне перевезення особи направляються та розглядаються у такому самому порядку, як і запити про видачу особи (екстрадицію). При розгляді запитів компетентних органів іноземних держав про транзитне перевезення екстрадиційній перевірці підлягають лише обставини, передбачені ч. 1 та ч. 2 ст. 589 КПК України.

Центральний орган України має право відмовити в направленні запиту до іноземної держави, якщо існують передбачені КПК України або міжнародним договором України обставини, які можуть переш-

коджати видачі. Він також має право відмовити компетентному органу України у зверненні до іноземної держави, якщо видача буде явно не виправданою з огляду на співвідношення тяжкості вчиненого особою кримінального правопорушення та ймовірних витрат, необхідних для екстрадиції.

Центральними органами України щодо видачі особи (екстрадиції), якщо інше не передбачено міжнародним договором України, є відповідно Генеральна прокуратура України та Міністерство юстиції України.

Генеральна прокуратура України є центральним органом України щодо видачі (екстрадиції) підозрюваних, обвинувачених у кримінальних провадженнях під час досудового розслідування.

Міністерство юстиції України є центральним органом України щодо видачі (екстрадиції) підсудних, засуджених у кримінальних провадженнях під час судового провадження або виконання вироку.

*Центральні органи України щодо видачі особи (екстрадиції), відповідно до КПК України, мають такі повноваження:*

1) звертаються до компетентних органів іноземних держав із запитом про видачу особи (екстрадицію), тимчасову видачу або транзитне перевезення;

2) розглядають запити компетентних органів іноземних держав про видачу особи (екстрадицію), тимчасову видачу або транзитне перевезення та приймають рішення щодо них;

3) організовують проведення екстрадиційної перевірки;

4) організовують прийом-передачу осіб, щодо яких прийнято рішення про видачу (екстрадицію), тимчасову видачу чи транзитне перевезення;

5) здійснюють інші повноваження, визначені КПК України або міжнародним договором про видачу особи (екстрадицію).

***Особа, стосовно якої розглядається питання про видачу в іноземну державу, має право:***

1) знати, у зв'язку з яким кримінальним правопорушенням надійшов запит про її видачу;

2) мати захисника і побачення з ним за умов, що забезпечують конфіденційність спілкування, на присутність захисника під час допитів;

3) у разі затримання – на повідомлення близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб про затримання і місце свого перебування;

4) брати участь у розгляді судом питань, пов'язаних з її триман-

ням під вартою і запитом про її видачу;

5) ознайомлюватися із запитом про видачу або одержати його копію;

6) оскаржувати рішення про тримання під вартою, про задоволення запиту про видачу;

7) висловлювати в судовому засіданні свою думку щодо запиту про видачу;

8) звертатися з проханням про застосування спрощеної процедури видачі.

Згідно зі ст. 581 КПК України, особі, стосовно якої розглядається питання про видачу, і яка не володіє державною мовою, забезпечується право робити заяви, заявляти клопотання, виступати в суді мовою, якою вона володіє, користуватися послугами перекладача, а також отримати переклад судового рішення та рішення центрального органу України мовою, якою вона користувалася під час розгляду. Якщо особа, стосовно якої розглядається питання про видачу, є іноземцем і тримається під вартою, то вона має право на зустрічі з представником дипломатичної чи консульської установи своєї держави.

Екстрадиційний арешт застосовується до вирішення питання про видачу особи (екстрадицію) та її фактичної передачі, але не може тривати більше дванадцяти місяців.

У межах цього строку слідчий суддя суду, в межах територіальної юрисдикції якого особа перебуває під вартою, за клопотанням прокурора не рідше одного разу на два місяці перевіряє наявність підстав для подальшого тримання особи під вартою або її звільнення.

За скаргою особи, до якої застосовано екстрадиційний арешт, або її захисника чи законного представника слідчий суддя суду, в межах територіальної юрисдикції якого особа перебуває під вартою, не частіше одного разу на місяць перевіряє наявність підстав для звільнення особи з-під варти.

Звільнення особи з-під екстрадиційного арешту слідчим суддею не перешкоджає повторному його застосуванню з метою фактичної передачі особи іноземній державі на виконання рішення про видачу, якщо інше не передбачено міжнародним договором України.

Центральний орган України невідкладно письмово інформує Управління Верховного Комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців про кожен випадок застосування тимчасового або екстрадиційного арешту до осіб, зазначених у ч. 2 ст. 589 КПК України.

Екстрадиційна перевірка обставин, що можуть перешкоджати

видачі особи, проводиться центральним органом України або за його дорученням чи зверненням прокуратурою Автономної Республіки Крим, області, міст Києва і Севастополя.

Екстрадиційна перевірка здійснюється протягом шістдесяти днів. Цей строк може бути продовжено відповідним центральним органом України.

Матеріали екстрадиційної перевірки разом із висновком щодо такої перевірки надсилаються відповідному центральному органу України.

**У видачі особи іноземній державі відмовляється у разі, якщо:**

1) особа, стосовно якої надійшов запит про видачу, відповідно до законів України на час прийняття рішення про видачу (екстрадицію) є громадянином України;

2) злочин, за який запитано видачу, не передбачає покарання у виді позбавлення волі за законом України;

3) закінчилися передбачені законом України строки давності притягнення особи до кримінальної відповідальності або виконання вироку за злочин, за який запитано видачу;

4) компетентний орган іноземної держави не надав на вимогу центрального органу України додаткових матеріалів або даних, без яких неможливе прийняття рішення за запитом про видачу (екстрадицію);

5) видача особи (екстрадиція) суперечить зобов'язанням України за міжнародними договорами України;

6) наявні інші підстави, передбачені міжнародним договором України.

Особа, якій надано статус біженця, статус особи, яка потребує додаткового захисту, або їй надано тимчасовий захист в Україні, не може бути видана державі, біженцем з якої вона визнана, а також іноземній державі, де її здоров'ю, життю або свободі загрожує небезпека за ознаками раси, віросповідання (релігії), національності, громадянства (підданства), приналежності до певної соціальної групи або політичних переконань, крім випадків, передбачених міжнародним договором України.

У разі відмови у видачі з мотивів громадянства та наявності статусу біженця або з інших підстав, що не виключають здійснення кримінального провадження, за клопотанням компетентного органу іноземної держави Генеральна прокуратура України доручає здійснення досудового розслідування стосовно цієї особи в порядку, передбаченому КПК України.

Після вивчення матеріалів екстрадиційної перевірки згідно зі ст. 590 КПК України, центральний орган України приймає рішення про видачу особи (екстрадицію) або відмову у видачі (екстрадиції) іноземній державі. Рішення виноситься керівником центрального органу України або уповноваженою ним особою.

Про своє рішення центральний орган України повідомляє компетентний орган іноземної держави, а також особу, щодо якої воно прийнято.

У разі прийняття рішення про видачу (екстрадицію) такій особі вручається його копія. Якщо впродовж десяти днів зазначене рішення не оскаржено до суду, організовується фактична видача цієї особи компетентним органам іноземної держави.

Рішення про видачу особи (екстрадицію) не може бути прийнято, якщо така особа подала заяву про визнання її біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, чи скористалася відповідно до законодавства правом на оскарження рішення щодо зазначених статусів, до остаточного розгляду заяви, у порядку, встановленому законодавством України. Інформація про подання особою зазначених заяв або оскарження відповідних рішень не надається іноземній державі, що надіслала запит.

Рішення про видачу особи (екстрадицію) може бути оскаржено особою, стосовно якої воно прийняте, її захисником чи законним представником до слідчого судді, в межах територіальної юрисдикції якого така особа тримається під вартою. Якщо до особи застосовано запобіжний захід, не пов'язаний із триманням під вартою, скарга на рішення про видачу такої особи (екстрадицію) може бути подана до слідчого судді, в межах територіальної юрисдикції якого розташований відповідний центральний орган України.

Якщо скаргу на рішення про видачу подає особа, яка перебуває під вартою, уповноважена службова особа місця ув'язнення негайно надсилає скаргу до слідчого судді і повідомляє про це прокуратуру Автономної Республіки Крим, області, міст Києва і Севастополя.

Розгляд скарги здійснюється слідчим суддею протягом п'яти днів з дня її надходження до суду. Судовий розгляд проводиться за участю прокурора, який проводив екстрадиційну перевірку, особи, щодо якої прийнято рішення про видачу, її захисника чи законного представника, якщо він бере участь у провадженні.

При розгляді скарги слідчий суддя не досліджує питання про винуватість та не перевіряє законність процесуальних рішень, прий-

ятих компетентними органами іноземної держави у справі стосовно особи, щодо якої надійшов запит про видачу (екстрадицію).

*За результатами розгляду слідчий суддя виносить ухвалу, якою:*

- 1) залишає скаргу без задоволення;
- 2) задовольняє скаргу і скасовує рішення про видачу (екстрадицію).

Ухвала слідчого судді може бути оскаржена в апеляційному порядку прокурором, особою, щодо якої прийнято рішення, її захисником чи законним представником. Подання апеляційної скарги на ухвалу слідчого судді зупиняє набрання нею законної сили та її виконання.

Ухвала суду апеляційної інстанції може бути оскаржена в касаційному порядку лише прокурором з мотивів неправильного застосування судом норм міжнародних договорів України, якщо скасування рішення про видачу (екстрадицію) перешкоджає подальшому провадженню щодо особи, видача якої запитувалася іноземною державою.

Після прийняття рішення про видачу особи (екстрадицію) центральний орган України, керуючись ст. 592 КПК України, може відстрочити фактичну передачу особи до іноземної держави у разі, якщо:

1) особа, щодо якої прийнято рішення про видачу (екстрадицію), притягається до кримінальної відповідальності або відбуває покарання у виді позбавлення чи обмеження волі за інший злочин на території України – до закінчення досудового розслідування або судового провадження, відбуття покарання чи звільнення від покарання з будь-яких законних підстав;

2) особа, щодо якої надійшов запит про видачу, тяжко хворіє і за станом здоров'я не може бути видана без шкоди її здоров'ю – до її одужання.

Після прийняття рішення про відстрочку передачі прокуратура Автономної Республіки Крим, області, міст Києва і Севастополя за дорученням (зверненням) центрального органу України здійснює нагляд за процесом відбування особою покарання або контролює хід її лікування.

У разі відсутності підстав для відстрочення фактичної передачі особи, передбачених частиною першою цієї статті, прокуратура Автономної Республіки Крим, області, міст Києва і Севастополя забезпечує застосування екстрадиційного арешту в порядку, встановленому КПК України.

Якщо в період відстрочення настали обставини, які можуть перешкоджати видачі особи, центральний орган України має право пе-

реглянути своє рішення про видачу (екстрадицію).

З метою фактичної передачі особи, щодо якої прийнято рішення про видачу (екстрадицію), центральний орган України після набрання чинності цим рішенням надає відповідні доручення (направляє звернення) компетентним органам України.

Передача особи має бути здійснена протягом п'ятнадцяти днів з дати, встановленої для її передачі. Цей строк може бути продовжено центральним органом України до тридцяти днів, після чого особа підлягає звільненню з-під варти.

Якщо компетентний орган іноземної держави з незалежних від нього обставин не може прийняти таку особу, центральний орган України встановлює нову дату передачі у строки, передбачені частиною другою цієї статті.

Під час фактичної передачі особи компетентний орган іноземної держави інформується про строк перебування її під вартою в Україні.

Доставлення до установ системи виконання покарань особи, щодо якої компетентним органом іноземної держави прийнято рішення про видачу в Україну, забезпечують компетентні органи України за дорученням (зверненням) центрального органу України.

### **Питання до самоконтролю**

1. Структура та організація здійснення міжнародно-правової допомоги.
2. Правові акти, якими встановлено структуру та організацію здійснення міжнародно-правової допомоги.
3. Основні принципи здійснення міжнародно-правової допомоги.
4. Повноваження підрозділів досудового розслідування, спрямовані на здійснення міжнародно-правової допомоги.
5. Компетенції підрозділів досудового розслідування щодо здійснення міжнародно-правової допомоги.

### **Рекомендована література**

1. Дудніков А.Л. Проблеми взаємодії правоохоронних і контролюючих органів при розслідуванні злочинів у сфері економічної діяльності / А.Л. Дудніков // Проблеми законності : Республіканський міжвідомчий науковий збірник. – Вип. 52 – Х., 2002.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 року № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/ed20120413/paran2#n2>



3. Криминалістика : учебник / под ред. Т.А. Седовой, А.А. Эскархопуло. – СПб. : Лань, 2001. – 928 с.
4. Организация деятельности ОВД по предупреждению преступлений : учебник для слушателей Академии управления МВД России / под ред. В.Д. Малкова, А.Ф. Токарева. – М., 2000.
5. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.92 // ВВР України. – 1992. – № 22. – С. 303.
6. Про організаційно-правові засади боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30.06.94 // ВВР України. – 1994. – № 24. – С. 184.
7. Про Службу безпеки України : Закон України від 25.03.92 // ВВР України. – 1992. – № 27. – С. 382.
8. Про організацію діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України : наказ МВС України № 686 від 09.08.2012 р.
9. Положення про органи досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.
10. Положення про Головне слідче управління МВС України, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.
11. Типове положення про слідче управління (відділ) головного управління, управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.
12. Типове положення про слідчий відділ (відділення) міського, районного, лінійного управління (відділу) головного управління, управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті, затверджене наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.
13. Інструкція з організації діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України, затверджена наказом МВС України № 686 від 09.08.2012 р.
14. Про організацію взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень : наказ МВС № 700 від 14.08.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://do№umvd.d№.ua/>.
15. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень, затверджена наказом МВС України № 700 від 14.08.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon№2.rada.gov.ua>.

### **ДОВІДКА ПРО АВТОРІВ**

**Гаркуша Аліна Григорівна** – викладач кафедри кримінального процесу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук;

**Кобзар Олександр Федорович** – завідувач кафедри кримінального процесу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;

**Кричун Юрій Анатолійович** – професор кафедри адміністративного, кримінального права та процесу ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління», адвокат, кандидат юридичних наук, доцент;

**Литвинов Валерій Валентинович** – старший викладач кафедри кримінального процесу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук;

**Рогальська Вікторія Вікторівна** – доцент кафедри кримінального процесу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук;

**Солдатенко Олена Анатоліївна** – доцент кафедри кримінального процесу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;

**Черняк Наталія Петрівна** – доцент кафедри кримінального процесу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.

Навчальне видання

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ПІДРОЗДІЛІВ  
ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

*Навчальний посібник*

Друге видання, доповнене і перероблене

**Колектив авторів**

Редактор, оригінал-макет – *А.В. Самотуга*

Редактор *Л.В. Омельченко*

Дизайн – *В.А. Ситник*

---

Підп. до друку 18.05.2017 р. Формат 60x84/16. Друк – RISO. Папір офісний.  
Гарнітура – Times. Ум.-друк. арк. 6,25. Обл.-вид. арк. 6,75. Тираж – 100 прим.

---

Редакційно-видавниче відділення відділу організації наукової роботи ДДУВС  
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, т. (056) 370-96-59  
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДП № 164-р від 07.08.2013

ПП «Ліра ЛТД»  
49038, м. Дніпро, вул. Наукова, 5, тел. (056) 731-96-57  
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 188 від 19.09.2000 р.